

บทที่ 5

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2544 รวม 20 ครั้ง สำหรับการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 เป็นการเลือกตั้งแบบผสมสองระบบ คือ แบบเสียงข้างมาก และแบบสัดส่วนรวม 21 หน่วยการวิเคราะห์ เนื่องจากการเลือกตั้งระบบสัดส่วนมีข้อมูลจำนวนหนึ่งหน่วย ผู้วิจัยจึงได้สร้างระบบการเลือกตั้งจำลอง โดยเปลี่ยนแปลงข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับคะแนนเสียงขั้นต่ำที่กำหนดให้พรรคการเมืองได้รับ (ES3) ตั้งแต่ร้อยละ 0 ถึงร้อยละสี่ และเพิ่มเติมการยุบรวมพรรคที่ได้คะแนนเสียงต่ำกว่าร้อยละห้า เป็นพรรคพันธมิตร รวมระบบการเลือกตั้งจำลองจำนวน 6 หน่วย การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนหนึ่งเป็นการเปรียบเทียบพัฒนาการของระบบการเลือกตั้งและผลลัพธ์ตามห้วงระยะเวลา โดยใช้ข้อมูลการเลือกตั้งจริงจำนวน 21 หน่วย ขั้นตอนที่สอง ทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบทั่วไปใช้ข้อมูลจากการเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 ถึง 2544 จำนวน 21 หน่วย ตัวแบบเสียงข้างมาก ใช้ข้อมูลการเลือกตั้งจาก พ.ศ. 2476 ถึง 2544 จำนวน 20 หน่วย (ตัดข้อมูลระบบสัดส่วนในปี 2544 ออก) ตัวแบบสัดส่วนใช้ข้อมูลจริงจำนวน 21 หน่วย และข้อมูลจำลองอีก 6 หน่วย รวม 27 หน่วย

ผลการวิจัย พบว่า การแจกแจงคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่นมีระดับเพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ แต่ความไม่เป็นสัดส่วนกลับมีระดับลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้จากการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า

ตัวแบบทั่วไป ได้แก่ โครงสร้างระบบการเลือกตั้งแบบผสม ซึ่งประกอบด้วย วิธีการนับคะแนนทั้งเสียงข้างมากและสัดส่วน บัตรลงคะแนนแยกประเภทให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเลือกผู้สมัครเพียงหนึ่งคน และเลือกบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองเพียงหนึ่งพรรคประกอบกับความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลทำให้การแจกแจงคะแนนเสียงและที่นั่งกระจุกตัวที่พรรคอันดับหนึ่ง มีระดับเพิ่มสูงขึ้น

ตัวแบบเสียงข้างมาก ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่มีขนาดเล็กลง บัตรลงคะแนนแบบแยกประเภทให้ผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัครเพียงคนเดียว ประกอบกับความตื่นตัวการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลทำให้การแจกแจงคะแนนเสียงและที่นั่งกระจุกตัวที่พรรคอันดับหนึ่ง มีระดับเพิ่มสูงขึ้น

ตัวแบบสัดส่วน ภายใต้โครงสร้างระบบการเลือกตั้งแบบผสมสภามีขนาดเล็ก (มี ส.ส. จำนวนน้อย) การมีข้อจำกัดทางกฎหมายสูง และบัตรลงคะแนนแบบแยกประเภทให้ผู้ออกเสียงเลือกบัญชีรายชื่อเพียงพรรคเดียว (closed PR : party list) ประกอบกับความตื่นตัวการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไป

ใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลทำให้การแจกแจงคะแนนเสียงและที่นั่ง กระจุกตัวที่พรรคอันดับหนึ่ง มีระดับเพิ่มสูงขึ้น

ในบทที่ 5 ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน
ตอนที่หนึ่ง เปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งและผลลัพธ์
ตอนที่สอง การทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งและผลลัพธ์

จากการเปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งและผลลัพธ์ตั้งแต่การเลือกตั้ง พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2544 พบว่า ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ 2540 มีความแตกต่างจากระบบการเลือกตั้งก่อนรัฐธรรมนูญ 2540 สองประการ ได้แก่ ใช้โครงสร้างระบบการเลือกตั้งแบบผสมทั้งเสียงข้างมากและสัดส่วน และบัตรลงคะแนนแบบแยกประเภทให้ผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว ประกอบกับความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของคะแนนเสียงและที่นั่งที่พรรคการเมืองอันดับหนึ่งสูง แต่ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่งกลับพบว่าลดต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ

ในตอนหนึ่ง ผู้วิจัยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง ระบบการเลือกตั้ง ส่วนที่สอง การตัดสินใจเลือกของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนที่สาม ผลลัพธ์ของระบบการเลือกตั้ง

ส่วนที่หนึ่ง ระบบการเลือกตั้ง

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลการเลือกตั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2544 รวม 20 ครั้ง สำหรับการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 มีการเลือกตั้ง 2 ระบบ คือ ระบบแบ่งเขต และระบบบัญชีรายชื่อ จึงทำให้มีระบบการเลือกตั้งจำนวน 21 หน่วยการวิเคราะห์ ระบบการเลือกตั้งที่ใช้วิจัยครั้งนี้ จำแนกออกตามส่วนประกอบย่อยของระบบการเลือกตั้ง จำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES_1) จำนวนเขตเลือกตั้งต่อขนาดสภา (ES_2) ข้อจำกัดทางกฎหมาย (ES_3) โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง (ES_4) วิธีการนับคะแนน (ES_5) และบัตรลงคะแนน (ES_6)

ทั้งนี้การบันทึกข้อมูลของกองการเลือกตั้ง กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย มีการรวบรวมเป็นหลักฐานและมีตีพิมพ์เป็นครั้งแรก ตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 7 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา โดยบันทึกข้อมูลการเลือกตั้งครั้ง 1 – 6 ตั้งแต่ วันที่ 15 พฤษภาคม 2476 ถึง 26 กุมภาพันธ์ 2495 และการเลือกตั้งเป็นทางเลือกเป็นรายบุคคลยังไม่มีพรรคการเมืองและไม่มีการนับคะแนนเสียง

เลือกตั้ง เป็นการเลือกเป็นรายบุคคล ยังไม่มีพรรคการเมืองและไม่มีบันทึกคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงมีข้อมูล เฉพาะจำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น สำหรับข้อมูลการเลือกตั้ง ตั้งแต่ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ถึง ครั้งที่ 14 วันที่ 29 กรกฎาคม 2529 ขาดข้อมูลบางส่วนเช่นจำนวนราษฎร

1. สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES₁)

สำหรับการเลือกตั้งก่อน พ.ศ. 2531 นั้น มีข้อมูลเฉพาะจำนวนจำนวนผู้แทนราษฎร แต่ขาดข้อมูลจำนวนราษฎรในปีก่อนการเลือกตั้ง ทำให้สามารถนำเสนอได้เพียงจำนวนผู้แทนราษฎรเท่านั้น แต่ไม่สามารถกำหนดค่าสัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES₁) ในการเลือกตั้งก่อน พ.ศ. 2531 ได้

1.1 การเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม 2531 อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ 2521 และแก้ไขเพิ่มเติม 2528 ใช้สัดส่วนราษฎรจำนวนหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ต่อราษฎรหนึ่งคน โดยมีราษฎรในปี 2530 จำนวน 53,873,172 คน มีผู้แทนราษฎร จำนวน 357 คน สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน 150,905.24

1.2 การเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 และ 13 กันยายน 2535

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ 2534 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสามร้อยหกสิบคน (เป็นข้อยกขัง) โดยในปี พ.ศ. 2534 มีราษฎร จำนวน 56,961,030 คน สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน 158,225.08

1.3 การเลือกตั้ง 2 กรกฎาคม 2538

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย 2534 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2538 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกตามสัดส่วนราษฎรจำนวน แสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทนราษฎรหนึ่งคน โดยมีราษฎรในปี พ.ศ. 2537 จำนวน 59,095,419 มีผู้แทนราษฎรจำนวน 391 คน สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน 151,139.18

1.4 การเลือกตั้ง 17 พฤศจิกายน 2539

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ 2534 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2538 เหมือนการเลือกตั้งพ.ศ. 2538 โดยมีราษฎรในปี พ.ศ. 2539 จำนวน 59,460,382 คน มีผู้แทนราษฎรจำนวน 393 คน สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน 151,298.68

1.5 การเลือกตั้ง 6 มกราคม 2544

อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วย สมาชิกจำนวนห้าร้อยคน เป็นสมาชิกแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน และแบ่งเขตจำนวน สี่ร้อยคน โดยมีราษฎรในปี พ.ศ. 2543 จำนวน 61,661,701 คน สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ระบบแบ่งเขต) 154,154.25 และสัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ระบบบัญชีรายชื่อ) 616,617.01

ตารางที่ 5-1 สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES₁)

ลำดับ	วคป.	ราษฎร	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES ₁)
1	15 พ.ย. 76		78	
2	7 พ.ย. 80		91	
3	12 พ.ย. 81		91	
4	6 ม.ค. 89		96	
5	29 ม.ค. 91		99	
6	26 ก.พ. 95		121	
7	26 ก.พ. 00		160	
8	15 ธ.ค. 00		160	
9	10 ก.พ. 12		219	
10	26 ม.ค. 18		269	
11	4 เม.ย. 19		279	
12	22 เม.ย. 22		301	
13	18 เม.ย. 26		324	
14	22 ก.ค. 29		347	
15	24 ก.ค.31	53,873,172	357	150,905.24
16	22 มี.ค. 35	56,961,030	360	158,225.08
17	13 ก.ย.35	56,961,030	360	158,225.08
18	2 ก.ค.38	59,095,419	391	151,139.18
19	17 พ.ย.39	59,460,382	393	151,298.68
20	6 ม.ค.44(เขต)	61,661,701	400	154,154.25
	7. ม.ค.44 (บัญชี)	61,661,701	100	616,617.01

* หมายเหตุ ข้อมูลมีการตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 26 ก.พ. 2500 เป็นต้นมา

2. จำนวนเขตเลือกตั้งต่อขนาดสภา (ES₂)

2.1 การเลือกตั้ง 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นการเลือกตั้งทางอ้อม โดยกำหนดให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งใช้กำหนดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดเป็นสัดส่วนผู้แทนราษฎรผู้แทน 1 คน ต่อราษฎร 200,000 คน จึงทำให้มีเขตจำนวน 71 เขต

2.2 การเลือกตั้ง 7 พฤศจิกายน 2480 12 พฤศจิกายน 2481 6 มกราคม 2489 เป็นการเลือกตั้งราษฎร เขตเลือกตั้ง 1 เขต ผู้แทนราษฎรได้จำนวน 1 คน โดยใช้สัดส่วนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

2.3 การเลือกตั้ง 20 มกราคม 2491 กำหนดให้ใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยกำหนดจำนวน ส.ส. ตามสัดส่วนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทน 1 คน

2.4 การเลือกตั้ง 26 กุมภาพันธ์ 2495 กำหนดเขตเลือกตั้งมีผู้แทนเขตละหนึ่งคน จำนวน 121 เขต

2.5 การเลือกตั้งวันที่ 26 กุมภาพันธ์ และ 15 ธันวาคม 2500

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 กำหนดให้ใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยใช้สัดส่วนราษฎรหนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน มีจำนวนเขตทั้งสิ้น 71 เขต สภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 160 คน

2.6 การเลือกตั้งวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 กำหนดให้ใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยใช้สัดส่วนราษฎรหนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน มีจำนวนเขตทั้งสิ้น 71 เขต สภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 219 คน

2.7 การเลือกตั้งวันที่ 26 มกราคม 2518 และ 4 เมษายน 2519

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 กำหนดให้เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน โดยใช้สัดส่วนราษฎรหนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน มีจำนวนเขตทั้งสิ้น 112 เขตในปี 2518 และ 122 เขตในปี 2519 สภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 269 คน ในปี 2518 และ 279 คนในปี 2519

2.5 การเลือกตั้งวันที่ 22 เมษายน 2522 และ 18 เมษายน 2526

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 กำหนดให้เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน โดยใช้สัดส่วนราษฎรหนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน มีจำนวนเขตทั้งสิ้น 126 เขตในปี 2522 และ 133 เขตในปี 2526 สภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 301 คน ในปี 2522 และ 324 คน ในปี 2526

2.9 การเลือกตั้งวันที่ 22 กรกฎาคม 2529 และ 24 กรกฎาคม 2531

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2528 กำหนดให้เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละไม่เกินสามคน โดยใช้สัดส่วนราษฎรหนึ่งแสนห้า

หมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน มีจำนวนเขตทั้งสิ้น 137 เขต ในปี 2529 และ 142 เขต ในปี 2531 สภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 347 คน ในปี 2529 และ 357 คนในปี 2531

2.10 การเลือกตั้งวันที่ 22 มีนาคม 2535 และ 13 กันยายน 2535

อยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 กำหนดเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เกินสามคน แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 142 เขต สภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 360 คน

2.11 การเลือกตั้งวันที่ 2 กรกฎาคม 2538

อยู่ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2538 กำหนดให้เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละไม่เกินสามคน แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 155 เขตสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 391 คน

2.12 การเลือกตั้งวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539

อยู่ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2538 เหมือนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2538 แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 156 เขตสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 393 คน

2.13 การเลือกตั้งวันที่ 6 มกราคม 2544

อยู่ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จัดการเลือกตั้ง 2 แบบ คือ แบบแบ่งเขตและ บัญชีรายชื่อ โดยแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 400 เขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ 1 คน ส่วนในระบบบัญชีรายชื่อใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง และมีจำนวนเขตเท่ากับ 1 เขต สภาประกอบด้วยสมาชิกแบบแบ่งเขตจำนวน 400 คน และ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน

ตารางที่ 5-2 จำนวนเขตเลือกตั้งต่อขนาดสภา (ES₂)

ลำดับ	วคป.	จำนวนเขต	ขนาดสภา	จำนวนเขตต่อ ขนาดสภา
1	15 พ.ย. 76	70	78	0.89744
2	7 พ.ย. 80	91	91	1.00000
3	12 พ.ย. 81	91	91	1.00000
4	6 ม.ค. 89	96	96	1.00000
5	29 ม.ค. 91	99	99	1.00000
6	26 ก.พ. 95	121	121	1.00000
7	26 ก.พ. 00	71	160	0.44375
8	15 ธ.ค. 00	71	160	0.44375
9	10 ก.พ. 12	71	219	0.32420
10	26 ม.ค. 18	112	269	0.41636
11	4 เม.ย. 19	122	279	0.43728
12	22 เม.ย. 22	126	301	0.41860
13	18 เม.ย. 26	133	324	0.41049
14	22 ก.ค. 29	137	347	0.39481
15	24 ก.ค.31	142	357	0.39776
16	22 มี.ค. 35	142	360	0.39444
17	13 ก.ย.35	142	360	0.39444
18	2 ก.ค.38	155	391	0.39642
19	17 พ.ย.39	156	393	0.39695
20	6 ม.ค.44(เขต)	400	400	1.00000
21	7. ม.ค.44 (บัญชี)	1	100	0.01000

3. ข้อจำกัดทางกฎหมาย (ES₃)

มีบังคับใช้ข้อจำกัดทางกฎหมาย เฉพาะระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ในการเลือกตั้ง 6 มกราคม 2544 เท่านั้น ที่รัฐธรรมนูญ 2540 กำหนดให้พรรคการเมืองต้องได้รับคะแนนเสียงขั้นต่ำร้อยละ 5 จึงมีสิทธิได้รับที่นั่งส.ส.บัญชีรายชื่อ

4. โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง (ES₄)

การเลือกตั้งตั้งแต่พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2539 ใช้โครงสร้างเดียว กล่าวคือ ใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมากหรือมีส.ส.แบบเสียงข้างมากประเภทเดียว ส่วนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 ใช้โครงสร้างผสม กล่าวคือ ใช้วิธีการนับคะแนนผสมทั้งเสียงข้างมากและสัดส่วน ทำให้มีส.ส. 2 ประเภท คือ ทั้ง ส.ส.แบ่งเขต ซึ่งมาจากวิธีการนับคะแนนเสียงข้างมาก และส.ส.บัญชีรายชื่อ ซึ่งมาจากวิธีการนับคะแนนสัดส่วน

5. วิธีการนับคะแนน (ES₅)

การเลือกตั้งตั้งแต่พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2539 ใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมาก ส่วนการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 ใช้วิธีการนับคะแนนผสมทั้งเสียงข้างมากและสัดส่วน

6. บัตรลงคะแนน (ES₆)

การเลือกตั้ง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 ถึง 2544 ส่วนใหญ่ใช้บัตรลงคะแนนแบบอันดับ (ordinal ballot) โดยให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งเลือกผู้สมัครได้หลายคนหรือหลายพรรค ยกเว้นการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2522, 2526 และ 2544 ที่เป็นบัตรลงคะแนนแบบแยกประเภท (Categorical ballot) โดยให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว

ส่วนที่สอง การตัดสินใจเลือกของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง

การตัดสินใจเลือกของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ประกอบด้วย การตัดสินใจว่าจะไปหรือไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง (การมีส่วนร่วมทางการเมือง) และการลงคะแนนเลือกแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด (การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น)

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT)

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้เพิ่มสูงขึ้นมาเป็นลำดับจากร้อยละ 41.45 ในปี 2476 จนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 69.95 ในปี 2544

ตารางที่ 5-3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT)

ลำดับ	วคป.	ราษฎร	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	อัตราผู้ไปใช้สิทธิต่อผู้มีสิทธิ (ร้อยละ)
1	15 พ.ย. 76		4,278,231	1,773,532	41.45
2	7 พ.ย. 80		6,123,234	2,452,535	40.22
3	12 พ.ย. 81		6,310,172	2,210,332	35.03
4	6 ม.ค. 89		6,431,827	2,091,788	30.52
5	20 ม.ค. 91		7,176,891	2,117,464	26.54
6	26 ก.พ. 95		7,602,591	2,961,291	38.76
7	26 ก.พ. 00		9,859,039	5,668,566	57.50
8	15 ธ.ค. 00		9,911,119	5,370,416	44.06
9	10 ก.พ. 12		14,820,180	7,285,832	49.00
10	26 ม.ค. 18		20,155,567	9,479,191	47.03
11	4 เม.ย. 19		20,623,430	9,072,529	43.99
12	22 เม.ย. 22		20,927,965	9,728,413	44.57
13	18 เม.ย. 26		24,224,470	12,295,339	50.76
14	22 ก.ค. 29		26,161,414	16,070,957	61.43
15	24 ก.ค.31	53,873,172	26,658,638	16,944,931	63.563
16	22 มี.ค. 35	56,961,030	32,436,283	19,216,466	59.244
17	13 ก.ย.35	56,961,030	31,860,156	19,622,332	61.589
18	2 ก.ค.38	59,095,419	37,817,983	23,462,746	62.041
19	17 พ.ย.39	59,460,382	24,070,750	38,564,593	62.417
20	6 ม.ค.44(เขต)	61,661,701	42,759,001	29,909,271	69.948
21	7. ม.ค.44(บัญชี)	61,661,701	42,759,001	29,909,271	69.948

2. การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1)

การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น ได้ทะยอยกระจุกตัวมีระดับเพิ่มสูงขึ้น จากในห้วงปี 2500 ในช่วงตั้งแต่ปี 2500 ถึง 2538 อยู่ในระดับไม่เกิน 0.15 (ยกเว้นการเลือกตั้งครั้งที่ 7 กุมภาพันธ์ 2500 ซึ่งมีคะแนนเสียงกระจุกตัวที่พรรคอันดับหนึ่ง คือพรรคเสรีมนังคศิลา (ผิดปกติ) และเพิ่มขึ้นเป็น 0.228 ในปี 2539 และในปี 2544 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 0.29 ในระบบเสียงข้างมาก และ 0.36 ในระบบสัดส่วน

ตารางที่ 5-4 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1)

ลำดับ	วคป.	การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1)
1	15 พ.ย. 76	
2	7 พ.ย. 80	
3	12 พ.ย. 81	
4	6 ม.ค. 89	
5	20 ม.ค. 91	
6	26 ก.พ. 95	
7	26 ก.พ. 00	0.40908
8	15 ธ.ค. 00	0.02024
9	10 ก.พ. 12	0.20823
10	26 ม.ค. 18	0.14474
11	4 เม.ย. 19	0.22561
12	22 เม.ย. 22	0.17857
13	18 เม.ย. 26	0.02280
14	22 ก.ค. 29	0.02121
15	24 ก.ค.31	0.13657
16	22 มี.ค. 35	0.12951
17	13 ก.ย.35	0.14092
18	2 ก.ค.38	0.15674
19	17 พ.ย.39	0.22806
20	6 ม.ค.44(เขต)	0.29067
21	7. ม.ค.44(บัญชี)	0.35986

*หมายเหตุ มีข้อมูลมีการตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 26 ก.พ. 2500

ส่วนที่สามผลลัพธ์ของระบบการเลือกตั้ง

ผลลัพธ์ของระบบการเลือกตั้ง ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่ง (disproportionality) และการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (one dominant seat) หรือระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (one dominant party system)

1. ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่ง

ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่ง ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางลดลงจากในธันวาคม 2500 จากระดับ 0.18654 โดยค่อย ๆ ลดลงมาเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2544 จากระดับ 0.04 ในระบบเสียงข้างมาก และ 0.02 ในระบบสัดส่วน (ยกเว้นการเลือกตั้ง พ.ศ. 2526 และ 2529 ความไม่เป็นสัดส่วนได้เพิ่มสูงขึ้น เป็น .17 ถึง .18) ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ความเบี่ยงเบนในการนับคะแนนเสียงนั้น ได้รับการแก้ไขมาโดยตลอดจนทำให้เกิดความเบี่ยงเบนน้อยลง จึงอาจสรุปได้ว่าการกระจุกตัวของที่นั่งพรรคเด่นในปี 2544 นั้น มิได้รับอิทธิพลจากความไม่เป็นสัดส่วน ในทางตรงข้ามความไม่เป็นสัดส่วนกลับลดต่ำกว่าปี พ.ศ. 2526

ตารางที่ 5-5 ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่ง

ลำดับ	วคป.	ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่ง
1	15 พ.ย. 76	
2	7 พ.ย. 80	
3	12 พ.ย. 81	
4	6 ม.ค. 89	
5	20 ม.ค. 91	
6	26 ก.พ. 95	
7	26 ก.พ. 00	0.06552
8	15 ธ.ค. 00	0.18654
9	10 ก.พ. 12	0.02626
10	26 ม.ค. 18	0.02236
11	4 เม.ย. 19	0.03701
12	22 เม.ย. 22	0.03949
13	18 เม.ย. 26	0.18430
14	22 ก.ค. 29	0.17155
15	24 ก.ค.31	0.02405
16	22 มี.ค. 35	0.01985
17	13 ก.ย.35	0.02490
18	2 ก.ค.38	0.01327
19	17 พ.ย.39	0.01152
20	6 ม.ค.44(เขต)	0.04533
21	7. ม.ค.44(บัญชี)	0.02001

*หมายเหตุ การเลือกตั้งก่อน พ.ศ. 2500 ยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง ดังนั้นทำให้ไม่มีผล
คะแนนเสียงเลือกตั้งและที่นั่งในรูปพรรค จึงไม่สามารถคำนวณหาความไม่เป็นสัดส่วน
ระหว่างคะแนนเสียงและที่นั่งได้

2. การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (one dominant seat : ST₁)

การกระจุกตัวของที่นั่งพรรคเด่นตั้งแต่ธันวาคม 2500 ซึ่งอยู่ในระดับ 0.21665 และทยอยสูงขึ้นมาตลอดจนกระทั่ง พ.ศ. 2544 มีการแจกแจงที่นั่งซึ่งพรรคการเมืองอันดับหนึ่งสูงแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นมากสูงถึงระดับ 0.4 ในขณะที่การเลือกตั้งก่อนหน้านี้นี้ การแจกแจงที่นั่งซึ่งพรรคอันดับหนึ่งได้รับสูงแตกต่างจากพรรคอื่น สูงสุดเพียง 0.25 ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2539 แสดงให้เห็นว่าระบบการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ 2540 มีระดับพรรคเด่นพรรคเดียวสูง (ยกเว้นการเลือกตั้ง 26 กุมภาพันธ์ 2500 ซึ่งมีการกระจุกตัวของที่นั่งพรรคเด่นสูงผิดปกติ ถึง 0.43494) กล่าวคือ พรรคการเมืองอันดับหนึ่งได้ที่นั่งสูงกว่าพรรคอื่น มากกว่ารัฐธรรมนูญก่อนหน้านี้นี้

ตารางที่ 5-6 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (one dominant seat : ST₁)

ลำดับ	วคป.	การแจกแจง(กระจุก) ที่นั่งพรรคเด่น (ST ₁)
1	15 พ.ย. 76	
2	7 พ.ย. 80	
3	12 พ.ย. 81	
4	6 ม.ค. 89	
5	20 ม.ค. 91	
6	26 ก.พ. 95	
7	26 ก.พ. 00	0.43494
8	15 ธ.ค. 00	0.21665
9	10 ก.พ. 12	0.26555
10	26 ม.ค. 18	0.23088
11	4 เม.ย. 19	0.36995
12	22 เม.ย. 22	0.22360
13	18 เม.ย. 26	0.22360
14	22 ก.ค. 29	0.24494
15	24 ก.ค.31	0.18844
16	22 มี.ค. 35	0.15296
17	13 ก.ย.35	0.15212
18	2 ก.ค.38	0.16346
19	17 พ.ย.39	0.25377
20	6 ม.ค.44(เขต)	0.41842
21	7 ม.ค.44(บัญชี)	0.40208

*หมายเหตุ การเลือกตั้งก่อน พ.ศ. 2500 ยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมือง ดังนั้นทำให้ไม่มีผล
การเลือกตั้งในรูปที่นั่งพรรคการเมือง

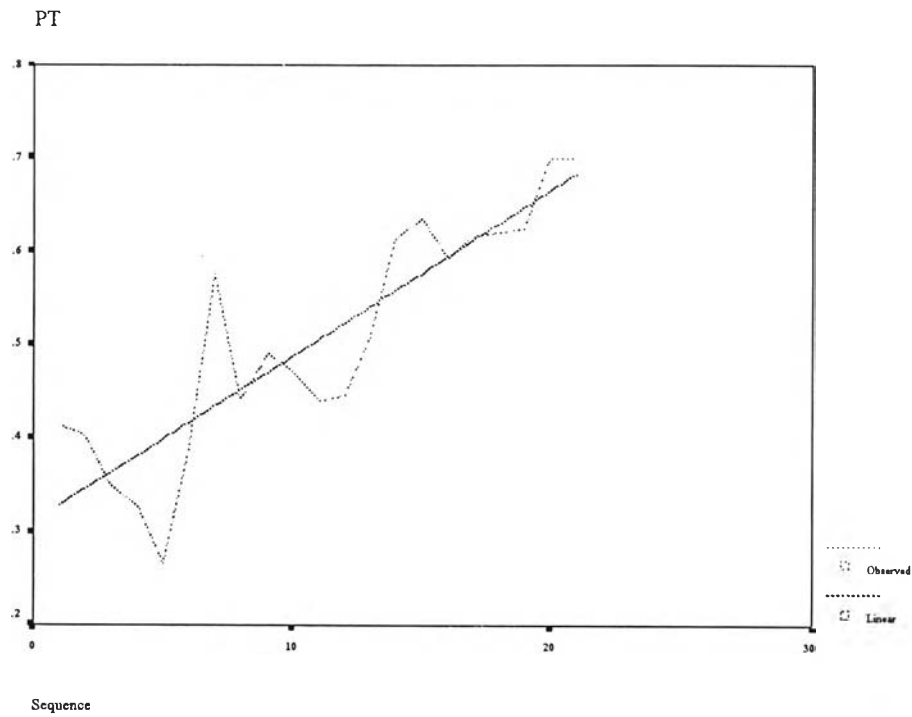
จากการเปรียบเทียบพัฒนาการระบบการเลือกตั้งและผลลัพธ์ พบว่า ระบบการเลือกตั้ง ได้แก่ โครงสร้างของระบบการเลือกตั้ง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.18 ผลการเลือกตั้งได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.00 การแจกแจงคะแนนเสียง พรรคเด่นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.006 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.018 แต่ความไม่เป็นสัดส่วนกลับลงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.034 ดังตารางที่ 5-7 หมายความว่า โครงสร้างของระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่ประกอบด้วยระบบเสียงข้างมากและระบบสัดส่วน ประกอบกับความตื่นตัวต่อการเมืองที่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น เป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้ คะแนนเสียงและที่นั่ง กระจุกตัวอยู่ที่พรรคอันดับหนึ่งเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่าง คะแนนเสียงและที่นั่ง ได้ลดต่ำลง จึงไม่มีอิทธิพลทำให้ การกระจุกตัวของที่นั่งอยู่ที่พรรคอันดับหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540) ได้พยายามลดปัญหาความเบี่ยงเบนในการนับคะแนนให้ ลดลงแล้ว การที่พรรคการเมืองอันดับหนึ่งได้ครอบครองที่นั่งสูงนั้น จึงมิใช่เกิดจากกระบวนการ ในการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่เกิดจาก การออกเสียงเลือกตั้งภายใต้กรอบจำกัดของกฎหมาย ประกอบกับความตื่นตัวในการเรียกร้องความต้องการของผู้ออกเสียงเลือกตั้งที่เพิ่มสูงขึ้น น่าจะ ส่งผลทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองในระดับที่เพิ่มสูงขึ้น จึงทำให้คะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้ผลแตกต่างระหว่างพรรคที่ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น แสดงออกโดยค่าการแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1) และผ่านการนับคะแนนให้ผลออกมาเป็นที่นั่งพรรคเด่น (ST_1) แม้ว่าความไม่เป็นสัดส่วนในการนับคะแนนจะมีระดับลดต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญก็ตาม แต่ความแตกต่างระหว่างคะแนนเสียงเลือกตั้ง ที่เพิ่มมากขึ้นจากรัฐธรรมนูญ ก่อน พ.ศ. 2540 ก็ยังทำให้ค่าการแจกแจงที่นั่งมีระดับที่สูงกว่า รัฐธรรมนูญก่อนหน้านี้

MODEL: MOD_4.

_Independent: Time

Dependent	Mth	Rsq	d.f.	F	Sigf	b0	b1
PT	LIN	.768	19	63.03	.000	.3100	.0178

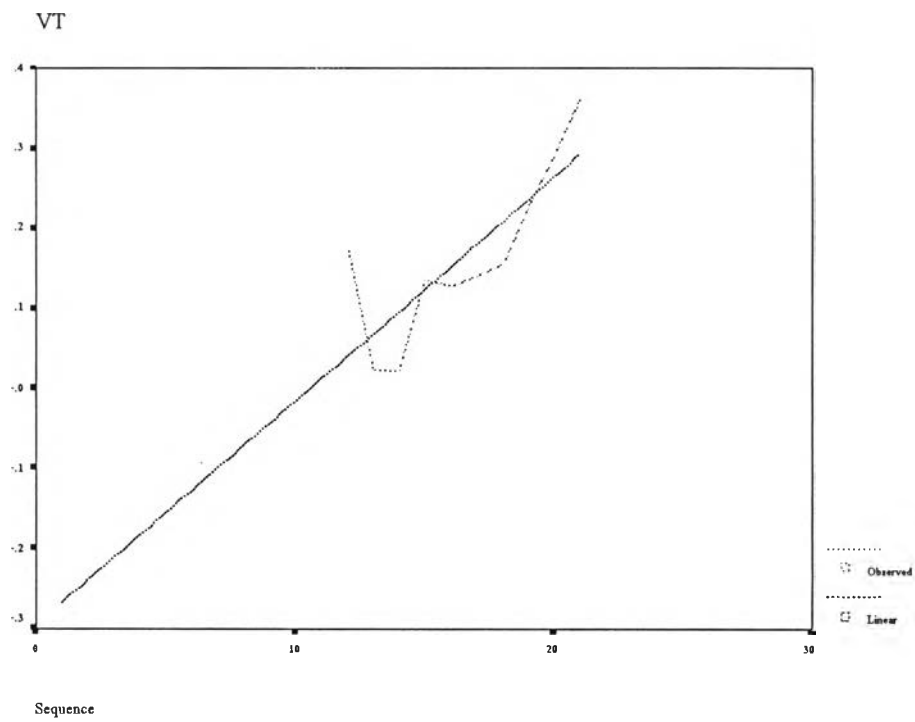

ภาพที่ 5-1 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

MODEL: MOD_3.

_Independent: Time

Dependent	Mth	Rsq	d.f.	F	Sigf	b0	b1
VT	LIN	.635	8	13.93	.006	-.2948	.0280

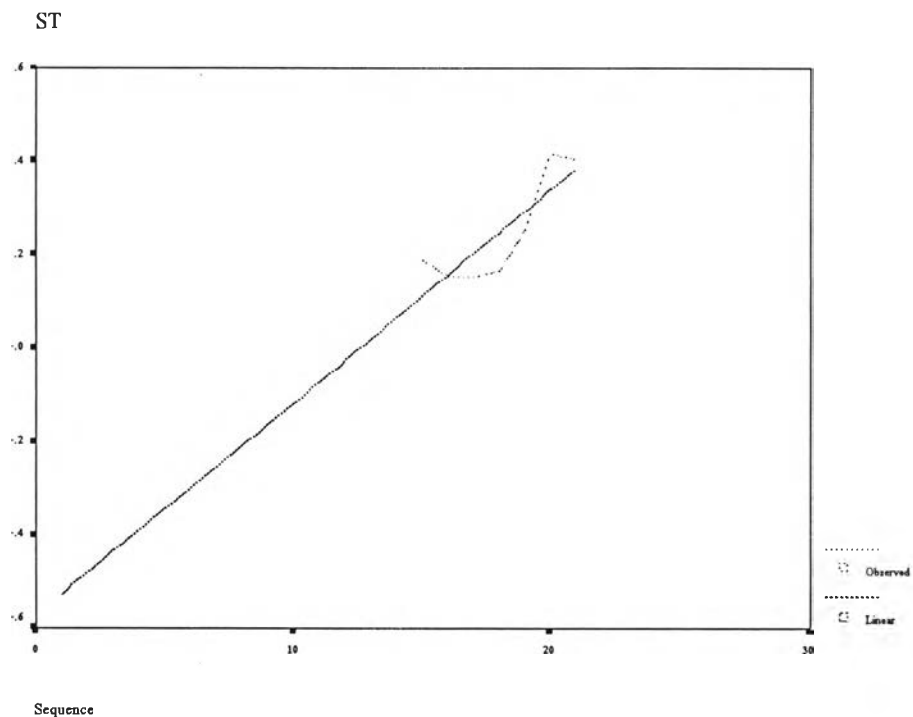
ภาพที่ 5-2 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น

MODEL: MOD_2.

_Independent: Time

Dependent	Mth	Rsq	d.f.	F	Sigf	b0	b1
ST	LIN	.709	5	12.16	.018	-.5714	.0455

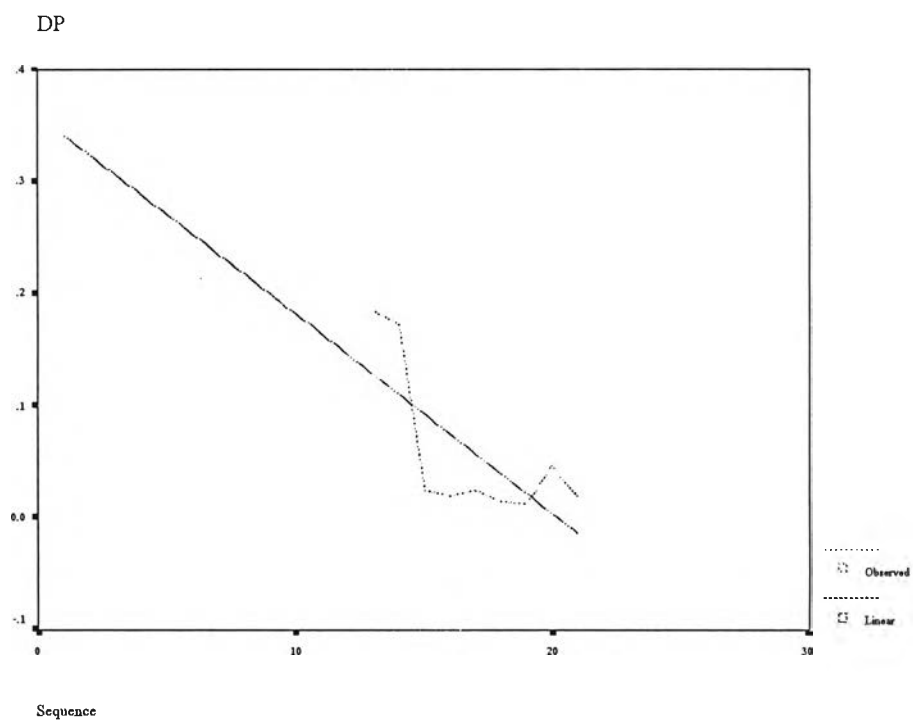

ภาพที่ 5-3 การแจกแจงที่หนึ่งพรรคเด่น

MODEL: MOD_1.

_Independent: Time

Dependent	Mth	Rsq	d.f.	F	Sigf	b0	b1
DP	LIN	.496	7	6.88	.034	.3596	-.0178

ภาพที่ 5-4 ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงกับที่นั่ง

ตารางที่ 5 – 7 ตารางเปรียบเทียบระบบและผลการเลือกตั้ง

ตัวแปร	r ²	sig.
ES ₁	.372	.146
ES ₂	.001	.908
ES ₃	.136	.099
ES ₄	.259	.018*
ES ₅	.136	.099
ES ₆	.071	.377
PT	.768	.000**
VT ₁	.635	.006**
DP	.496	.034*(-)
ST ₁	.709	.018*

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากข้อค้นพบดังกล่าว มีข้อโต้แย้งที่สำคัญได้แก่ ระบบการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และความไม่เป็นสัดส่วน ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ระบบการเลือกตั้งนั้น Duverger ได้กล่าวว่า วิธีการนับคะแนนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ส่งผลต่อระบบพรรคการเมือง แต่จากข้อค้นพบครั้งนี้ พบว่า การนำโครงสร้างระบบการเลือกตั้งแบบผสม ซึ่งใช้วิธีการนับคะแนนทั้งเสียงข้างมาก และสัดส่วน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการกระจุกตัวของคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่นเพิ่มสูงขึ้น

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นมาโดยลำดับ ตั้งแต่ร้อยละ 41 ในปี พ.ศ.2476 มาเป็นร้อยละ 69.95 ในปี พ.ศ. 2544 น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้คะแนนเสียงและที่นั่งกระจุกตัวอยู่ที่พรรคอันดับหนึ่งเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้การศึกษาเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง โดยทั่วไปมักไม่ได้นำตัวแปรนี้มาศึกษา

ประการที่สอง ความไม่เป็นสัดส่วน รัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540) ได้พยายามแก้ไขปัญหาค่าความไม่เป็นสัดส่วน ซึ่งเป็นความด้อยประสิทธิภาพของกระบวนการนับคะแนน ดังเห็นได้จาก ค่าความไม่เป็นสัดส่วนที่ลดต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญ จากข้อค้นพบในการศึกษาในต่างประเทศ ระดับความไม่เป็นสัดส่วนมักจะมียกระดับเพิ่มสูงขึ้น ตามการกระจุกตัวของที่นั่งพรรคเด่น (ST₁) แต่กรณีของประเทศไทย พบว่า แม้ว่าการกระจุกตัวของที่นั่งจะเพิ่มสูงขึ้น แต่ความไม่เป็นสัดส่วนลดต่ำลงเป็น

เครื่องชี้ให้เห็นว่าชัยชนะของพรรคไทยรักไทย ในปี พ.ศ. 2544 นั้น มิได้เกิดจากกระบวนการนับคะแนน แต่เกิดจากขั้นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ทำให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งไม่ยอมเลือกพรรคอันดับสาม ซึ่งไม่มีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลและกรอบจำกัดของบัตรลงคะแนนที่ให้เลือกเพียงพรรคเดียว จึงทำให้คะแนนเสียงของพรรคอันดับหนึ่งสูงแตกต่างจากพรรคอันดับสอง โดยพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรคอันดับหนึ่ง ได้คะแนนเสียงในระบบเสียงข้างมากจำนวน 9,336,517 จากคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ 24,823,415 คิดเป็นร้อยละ 38 ได้ที่นั่ง 200 จาก 400 ที่นั่ง คิดเป็นร้อยละ 50 พรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนนเสียงในระบบเสียงข้างมากจำนวน 6,583,636 จากคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ 24,823,415 คิดเป็นร้อยละ 27 ได้ที่นั่ง 97 จาก 400 ที่นั่ง คิดเป็นร้อยละ 24 ในระบบสัดส่วนพรรคไทยรักไทย ได้คะแนนเสียง 11,634,495 จากคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ 26,347,203 คิดเป็นร้อยละ 44 ได้ที่นั่ง 48 จาก 100 ที่นั่ง คิดเป็นร้อยละ 48 พรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนนเสียง 7,610,789 จากคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ 26,347,203 คิดเป็นร้อยละ 28 ได้ที่นั่ง 31 จาก 100 ที่นั่ง คิดเป็นร้อยละ 31

ตอนที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

จากการเปรียบเทียบพัฒนาการของระบบการเลือกตั้งและผลลัพธ์ในตอนที่หนึ่ง พบว่า ผลการเลือกตั้ง ได้แก่ คะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่นมีระดับการกระจุกตัวเพิ่มสูงขึ้น แต่ความไม่เป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงกับที่นั่งกลับลดต่ำลงนั้น แสดงให้เห็นว่า ความไม่เป็นสัดส่วนมิใช่ตัวแปรที่ทำให้การกระจุกตัวของที่นั่งพรรคเด่นเพิ่มสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ตัดตัวแปรความไม่เป็นสัดส่วนไม่นำไปทดสอบตัวแบบ ในการทดสอบตัวแบบประกอบด้วย สามตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบทั่วไป ตัวแบบเสียงข้างมาก และตัวแบบสัดส่วน

ตัวแบบทั่วไป ใช้ข้อมูลการเลือกตั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2476–2544 จำนวน 21 หน่วย มาสร้างเป็นตัวแบบในการทดสอบโดยประกอบด้วยระบบการเลือกตั้ง ซึ่งมีสองตัวแปร คือ โครงสร้างของระบบเลือกตั้ง (ES_1) และบัตรลงคะแนน (ES_2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT) การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1) และการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (ST_1)

ตัวแบบเสียงข้างมาก ใช้ข้อมูลการเลือกตั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 – 2544 จำนวน 20 หน่วย โดยตัดระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนในปี พ.ศ. 2544 ออกมาสร้างเป็นตัวแบบในการทดสอบประกอบด้วย จำนวนเขตต่อขนาดสภา (ES_2) บัตรลงคะแนน (ES_2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT) การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1) และการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (ST_1)

ตัวแบบสัดส่วน ใช้ข้อมูลการเลือกตั้งจริงจำนวน 21 หน่วย และข้อมูลการเลือกตั้งแบบจำลองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา จำนวน 6 หน่วย รวมเป็น 27 หน่วย มาสร้างเป็นตัวแบบในการทดสอบ

ประกอบด้วย สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES_1) ข้อจำกัดทางกฎหมาย (ES_2) โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง (ES_3) บัตรลงคะแนน (ES_4) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT) การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1) และการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (ST_1)

การวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตัวแบบ ประกอบด้วย ความเที่ยงอำนาจการทำนายของตัวแปรรายคู่และความตรงของตัวแบบ โดยความเที่ยงอำนาจการทำนายของตัวแปรรายคู่ ทดสอบด้วย การวิเคราะห์แบบถดถอย (regression) และการทดสอบความตรงของตัวแบบทดสอบด้วยสถิติ Chi-Square รวมทั้งเส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรรายคู่ (Path analysis)

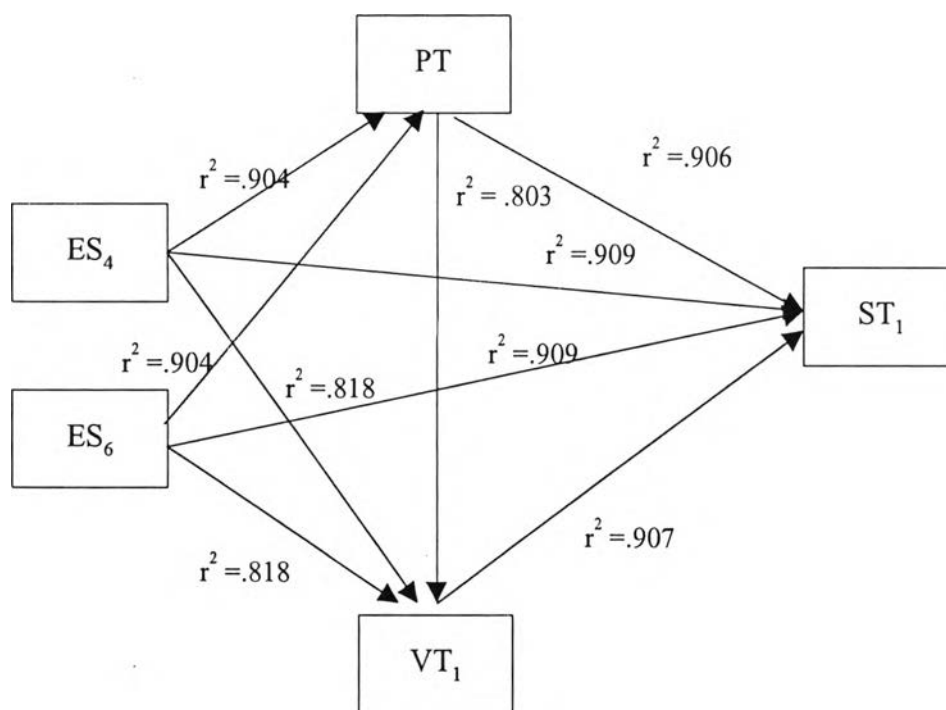
ในตอนที่สอง จะนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน

- ส่วนที่หนึ่ง ตัวแบบทั่วไป
- ส่วนที่สอง ตัวแบบเสียงข้างมาก
- ส่วนที่สาม ตัวแบบสัดส่วน

ส่วนที่หนึ่ง ตัวแบบทั่วไป

ผลจากการทดสอบความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแบบทั่วไป พบว่า ตัวแปรทุกคู่ มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งนี้ ตัวแปรแต่ละคู่มีความเที่ยงอำนาจการทำนายสูงเกินกว่าร้อยละ 80 ดังนี้ โครงสร้างของระบบการเลือกตั้งมีความเที่ยงอำนาจการทำนาย ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ร้อยละ 90.4 ที่ระดับนัยสำคัญ .001 ทำนายการแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นได้ร้อยละ 81.8 ที่ระดับนัยสำคัญ .005 ทำนายการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นได้ร้อยละ 90.9 ที่ระดับนัยสำคัญ .001 หมายความว่า โครงสร้างระบบการเลือกตั้งแบบผสม ซึ่งใช้ วิธีการนับคะแนนทั้งแบบเสียงข้างมากและสัดส่วน หรือสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประกอบด้วย ส.ส. แบบเสียงข้างมากและ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การกระจุกตัวของคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่น บัตรลงคะแนนมีอำนาจทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 90.4 ที่ระดับนัยสำคัญ .001 ทำนายการแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นได้ร้อยละ 81.8 ที่ระดับนัยสำคัญ .005 ทำนายการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นได้ร้อยละ 90.9 ที่ระดับนัยสำคัญ .001 หมายความว่า บัตรลงคะแนนแบบแยกประเภท (Categorical ballot) โดยให้ผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัครเพียงคนเดียว หรือบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การกระจุกตัวของคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอำนาจทำนายการแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น ได้ร้อยละ 80.3 ที่ระดับนัยสำคัญ .006 และทำนายการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นได้ร้อยละ 90.6 ที่ระดับนัยสำคัญ .001 หมายความว่าระดับความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ร้อยละ 41.45 ในปี 2476 จนเพิ่มเป็นร้อยละ 69.95 ในปี พ.ศ. 2544 นั้นมีอิทธิพลทำให้ ระดับการกระจุกตัวของคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่นเพิ่มสูงขึ้น การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นสามารถทำนายการแจกแจงที่นั่งได้ร้อยละ 90.7 ที่ระดับนัยสำคัญ .001 หมายความว่า เมื่อคะแนนเสียงกระจุกตัวอยู่ที่

พรรคเด่นเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้ที่นั่งกระจุกตัวที่พรรคเด่นเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกัน ดังภาพที่ 5-1 และตารางที่ 5-8

ภาพที่ 5 – 5 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายคู่ ตัวแบบทั่วไป

ตารางที่ 5 – 8 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายคู่ ตัวแบบทั่วไป

ตัวแปรตาม	PT		VT ₁		ST ₁	
	r^2	sig.	r^2	sig.	r^2	sig.
ES ₄	.904	.001**	.818	.005**	.909	.001**
ES ₆	.904	.001**	.818	.005**	.909	.001**
PT	-	-	.803	.006**	.906	.001**
VT ₁	-	-	-	-	.907	.001**

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

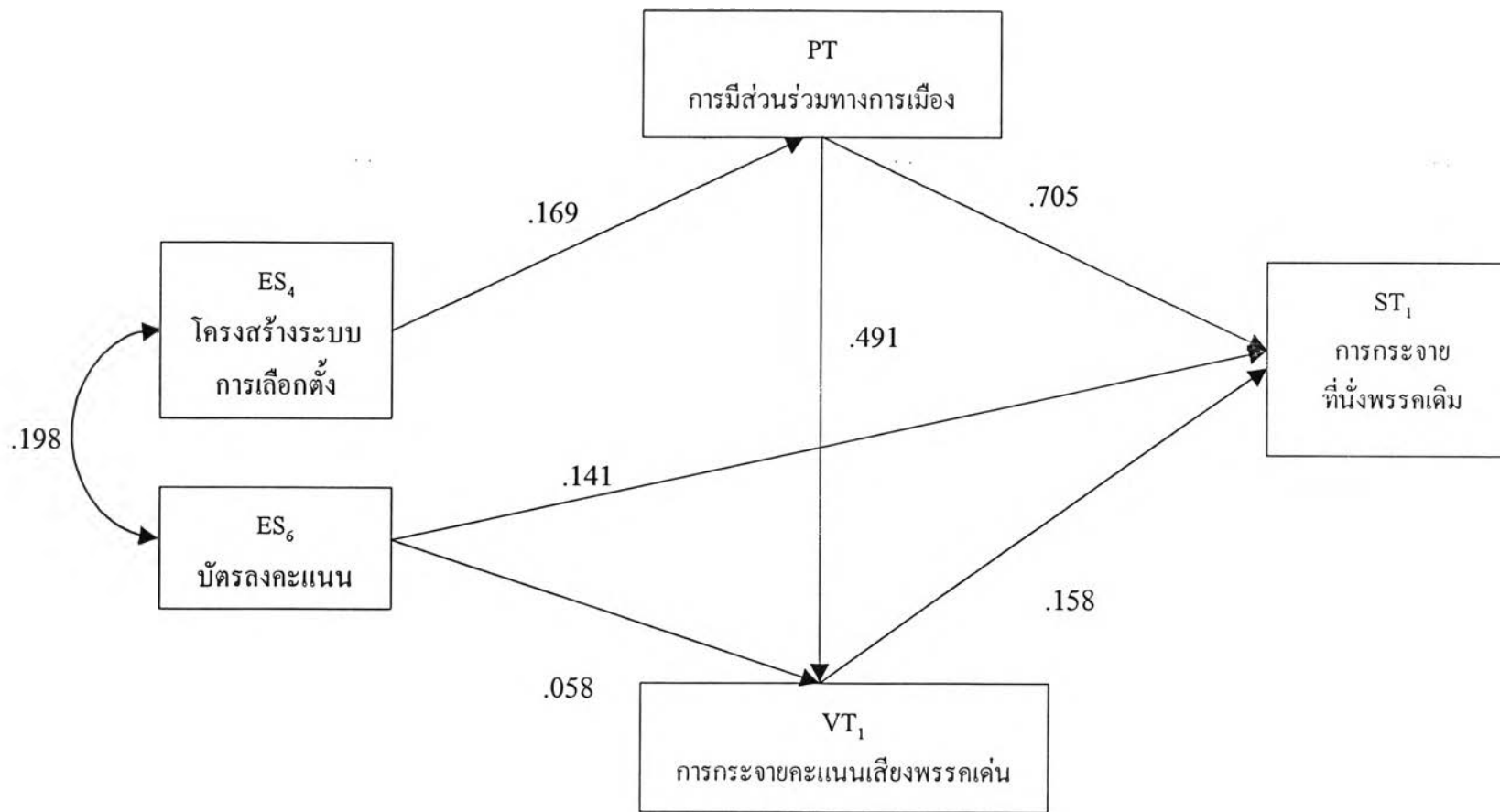
** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากการทดสอบความตรงของตัวแบบ ด้วยสมการ โครงสร้างโดยโปรแกรม Lisrel ด้วยสถิติ Chi-square พบว่า ตัวแบบมีความตรงโดยมีค่า Chi-square เท่ากับ 2.72 ชั้นความเป็นอิสระเท่ากับ 5 P-Value เท่ากับ .74245 ซึ่งสูงกว่า .05 แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญ หมายความว่า ทฤษฎีสถาบันใหม่ที่นำมาใช้ มีความสอดคล้องกับปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ ระบบการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมือง ทั้งนี้มีระดับอิทธิพล ซึ่งตัวแปรต้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตาม ดังนี้ การแจกแจงที่นั่ง พรรคเด่นได้รับอิทธิพลสูงสุดจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองร้อยละ 78.3 ประกอบด้วยอิทธิพลทางตรงร้อยละ 70.5 อิทธิพลทางอ้อม ร้อยละ 7.8 รองลงมาได้แก่ การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น ร้อยละ 15.8 ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง บัตรลงคะแนนร้อยละ 15 ประกอบด้วยอิทธิพลทางตรงร้อยละ 14.1 อิทธิพลทางอ้อมร้อยละ 0.9 โครงสร้างระบบการเลือกตั้งซึ่งเป็นอิทธิพลทางอ้อมร้อยละ 13.2 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นได้รับอิทธิพลสูงสุดจาก การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรงร้อยละ 49.1 รองลงมาได้แก่ โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นอิทธิพลทางอ้อม ร้อยละ 8.3 และอิทธิพลทางตรงจากบัตรลงคะแนนร้อยละ 5.8 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้รับอิทธิพลทางตรง

จะเห็นได้ว่า การเกิดระดับพรรคเด่นพรรคเดียวนั้น ได้รับอิทธิพลสูงสุดจากความตื่นตัวจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีอิทธิพลต่อคะแนนเสียง ร้อยละ 49.1 ต่อที่นั่งร้อยละ 78.3 ส่วนระบบการเลือกตั้งนั้น โครงสร้างระบบการเลือกตั้งมีอิทธิพลทางอ้อมต่อคะแนนเสียงร้อยละ 8.3 ต่อที่นั่งร้อยละ 13.2 ทั้งนี้ โดยส่งอิทธิพลทางตรงไปยังมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองร้อยละ 16.9 สำหรับบัตรลงคะแนนมีอิทธิพลทางตรงต่อคะแนนเสียงร้อยละ 2.8 และมีอิทธิพลต่อที่นั่งทางตรงร้อยละ 14.1 ทางอ้อมร้อยละ 0.9 รวมร้อยละ 15.0 จะเห็นได้ว่าความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น จะมีอิทธิพลต่อการเกิดพรรคเด่นพรรคเดียวสูงสุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากความตื่นตัวทางการเมืองนั้น เป็นการวัดค่าโดยตรง จากอัตราผู้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงทำให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนน และที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสูง ส่วนระบบการเลือกตั้งนั้นวัดค่าจาก กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจทำให้การรับรู้ของผู้ออกเสียงเลือกตั้งช้ากว่าความตื่นตัวทางการเมือง จึงทำให้อิทธิพลของระบบการเลือกตั้งต่อคะแนนเสียงที่นั่งต่ำกว่าอิทธิพลของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ นอกจาก การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะได้รับอิทธิพลจากกฎหมายเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง ยังอาจได้รับอิทธิพล จากตัวแปรอื่นที่มิได้นำมาทดสอบ ได้แก่ โครงสร้างทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเพิ่มสูงขึ้น และระดับทุนนิยมการค้าเสรีที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งมองเห็นความจำเป็นหรือความสำคัญของการเลือกตั้งมากขึ้นระดับความเป็นประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น น่าจะทำให้คะแนนเสียงของตนเองมีอิทธิพลต่อการจัดตั้งรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น และรัฐบาลที่จะจัดตั้งขึ้นภายหลังการเลือกตั้งนั้น น่าจะมีการแข่งขันนโยบายเพิ่มมากขึ้น อันเกิดมาจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว ประกอบกับระดับการค้าเสรีที่เพิ่มมากขึ้นนั้น

น่าจะทำให้การกำหนดนโยบายของรัฐบาลส่งผลต่อผู้ออกเสียงเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้พรรคการเมือง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการผลิตสินค้านโยบาย มีความตื่นตัวในการรณรงค์แข่งขันการเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น ทั้งการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่เช่นพรรคไทยรักไทย การเสนอตัวลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรายใหม่ที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น การแข่งขันการใช้นโยบายประชานิยม ทำให้คะแนนเสียงเลือกตั้งของพรรคอันดับหนึ่ง สูงแตกต่างจากพรรคอันดับอื่น ในสภาจนทำให้ได้ที่นั่งสูงแตกต่างจากพรรคอันดับสองถึง 120 ที่นั่ง ในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2544

chi - square = 2.72, df = 5, p - value = 0.74245 RMSEA = 0.00

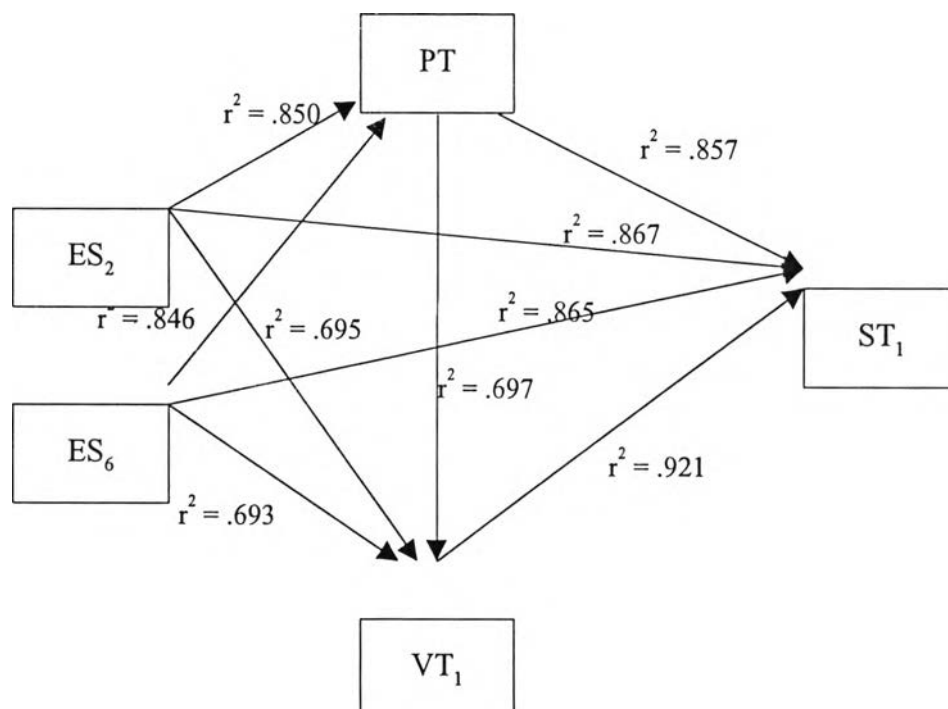
ภาพที่ 5 - 6 เส้นทางอิทธิพล ตัวแบบทั่วไป

ตารางที่ 5-9 เส้นทางอิทธิพล ตัวแบบทั่วไป

ตัวแปรตาม	PT การมีส่วนร่วม			VT ₁ คะแนนเสียงพรรคเด่น			ST ₁ ที่นั่งพรรคเด่น		
	ตรง	อ้อม	รวม	ตรง	อ้อม	รวม	ตรง	อ้อม	รวม
ES ₄ โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง	.169	-	1.69	-	.083	.083	-	.132	.132
ES ₆ บัตรลงคะแนน	-	-	-	.058	-	0.58	.141	.009	.150
PT การมีส่วนร่วมทางการเมือง	-	-	-	.491	-	.491	.705	.078	.783
VT ₁ การกระจายคะแนนเสียง	-	-	-	-	-	-	.158	-	.158

ส่วนที่สอง ตัวแบบเสียงข้างมาก

ผลการทดสอบความเที่ยงอำนาจทำนายรายคู่ พบว่า การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นถูกทำนายด้วยจำนวนเขตต่อขนาดสภา (ES_2) บัตรลงคะแนน (ES_6) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นถูกทำนายด้วย จำนวนเขตต่อขนาดสภา บัตรลงคะแนน การมีส่วนร่วมทางการเมือง การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ทั้งนี้ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายคู่ มีค่าสูงกว่าร้อยละ 69 คือ จำนวนเขตต่อขนาดสภา ทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 85 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.009 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น ร้อยละ 69.5 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.039 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น ร้อยละ 86.5 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.007 บัตรลงคะแนน ทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้ร้อยละ 84.6 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.009 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นร้อยละ 69.3 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.040 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นร้อยละ 86.5 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.007 การมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำนายการแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นร้อยละ 69.7 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.039 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นได้ร้อยละ 85.7 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.008 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่นทำนายการแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นได้ร้อยละ 92.1 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.002

ภาพที่ 5 – 7 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายคู่ ตัวแบบเสียงข้างมาก

หมายเหตุ รายงานเฉพาะ $r^2 \geq .6$

ตาราง 5-10 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายชื่อ ตัวแบบเสียงข้างมาก

ตัวแปรตาม ตัวแปรต้น	PT การมีส่วนร่วม		VT ₁ คะแนนเสียงพรรคเด่น		ST ₁ ที่นั่งพรรคเด่น	
	r ²	sig.	r ²	sig.	r ²	sig.
ES ₂ จำนวนเขตต่อสภา	.850	.009**	.695	.039*	.867	.007**
ES ₆ บัตรลงคะแนน	.846	.009**	.693	.040*	.865	.007**
PT การมีส่วนร่วมทางการเมือง	-	-	.697	.039*	.857	.008**
VT ₁ คะแนนเสียงพรรคเด่น	-	-	-	-	.921	.002**

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

**หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5-9 และภาพที่ 5-3 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายชื่อตัวแบบเสียงข้างมาก ระบบการเลือกตั้งที่เปลี่ยนไปจากตัวแบบทั่วไป คือ ในตัวแบบทั่วไปใช้โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง และบัตรลงคะแนน ส่วนในตัวแบบเสียงข้างมากเปลี่ยนเป็น ขนาดเขตเลือกตั้ง (จำนวนเขตต่อขนาดสภา) และบัตรลงคะแนน ความแตกต่างของตัวแบบนี้จึงอยู่ที่จำนวนเขตต่อขนาดสภา หรือขนาดเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ภายใต้วิธีการนับคะแนนเสียงข้างมาก ซึ่งมีเขตเลือกตั้งขนาดเล็กสุด มีผู้แทนเพียงคนเดียว จึงทำให้ผู้ออกเสียงต้องเลือกผู้สมัครได้เพียงคนเดียว เนื่องจากกรณีประเทศไทย กำหนดให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้เท่าจำนวนที่นั่งคือ หนึ่งคนตามรัฐธรรมนูญ 2540 ไม่ได้ใช้วิธีการลงคะแนนแบบทางเลือก (alternative vote) หรือการลงคะแนนตามอันดับความชอบ (preferential vote) ทำให้ผู้ออกเสียงจำต้องเลือกผู้สมัครได้เพียงคนเดียว และนับคะแนนเพียงรอบเดียว ซึ่งผู้ได้รับเลือกตั้งไม่ต้องได้คะแนนถึงกึ่งหนึ่ง เป็นการได้ชัยชนะอย่างง่ายด้วยการให้ที่ได้คะแนนมากกว่าเป็นผู้ชนะ (first past the post)

ตามธรรมชาติของระบบเสียงข้างมากอย่างง่าย เขตเลือกตั้งขนาดเล็กมีผู้แทนเพียงคนเดียว (plurality – single member constituency) มักส่งเสริมให้เกิดพรรคเสียงข้างมากในสภา หรือระบบพรรคเด่นพรรคเดียว อันมีสาเหตุที่สำคัญคือ ผู้ออกเสียงไม่ต้องการสูญเสียคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครที่ไม่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง

ระบบเสียงข้างมากที่ใช้เขตเลือกตั้งขนาดเล็ก มักมีข้อเสียที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ส่งเสริมระบบอุปถัมภ์ เนื่องจากมีพื้นที่แคบ ทำให้ผู้สมัครมีความใกล้ชิดอุปถัมภ์กับผู้ออกเสียง และมักใช้คุณลักษณะส่วนบุคคลมากกว่าผลงานนโยบายของพรรคการเมือง

แม้ว่าระบบเสียงข้างมากเขตเล็กมีผู้แทนเพียงหนึ่งคนจะมีข้อเสียที่สนับสนุนลักษณะส่วนบุคคลมากกว่าพรรค มักทำให้เกิดพรรคเสียงข้างมากในสภาทำให้ฝ่ายบริหารเข้มแข็ง รัฐบาลมีเสถียรภาพ

หากพิจารณาถึงโอกาสได้รับที่นั่งของพรรคการเมืองอันดับสามหรือพรรคขนาดเล็กสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การขยายขนาดเลือกตั้งให้ใหญ่ขึ้น หรือการนำระบบเสียงข้างมากเด็ดขาดในการลงคะแนนสองรอบ (double ballot) หรือ การลงคะแนนรอบเดียว แต่นับคะแนนหลายรอบ (alternative or preferential vote)

การขยายขนาดเขตเลือกตั้ง หากขยายเขตเลือกตั้งให้มีขนาดใหญ่ขึ้น จะทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กมีโอกาสได้รับที่นั่งเพิ่มสูงขึ้น แต่ถ้าขยายเขตเลือกตั้งให้ใหญ่เกินไปจะทำให้เกิดระบบพรรคขนาดเล็กหลายพรรคจนทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ

การลงคะแนนสองรอบจะทำให้พรรคการเมืองอันดับสามเกิดความร่วมมือสร้างสัมพันธมิตร มีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากขึ้นในรูปพรรคพันธมิตร แต่จะทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งและผู้ออกเสียงอาจเบื่อหน่ายการเลือกตั้ง

การลงคะแนนตามอันดับความชอบ ทำให้พรรคการเมืองอันดับสามเกิดความร่วมมือกันในการถ่ายโอนคะแนนของผู้ออกเสียงให้เลือกพรรคในกลุ่มพันธมิตร ทำให้พรรคการเมืองอันดับสามมีโอกาสได้รับเลือกตั้งสูงขึ้น แต่อยู่ในรูปพันธมิตร ทั้งนี้อาจยุ่งยากสำหรับหน่วยงานจัดการเลือกตั้งที่ต้องคำนวณคะแนนหลายรอบแต่ น่าจะแก้ไขได้ด้วยการใช้เครื่องจักรคำนวณ (computer)

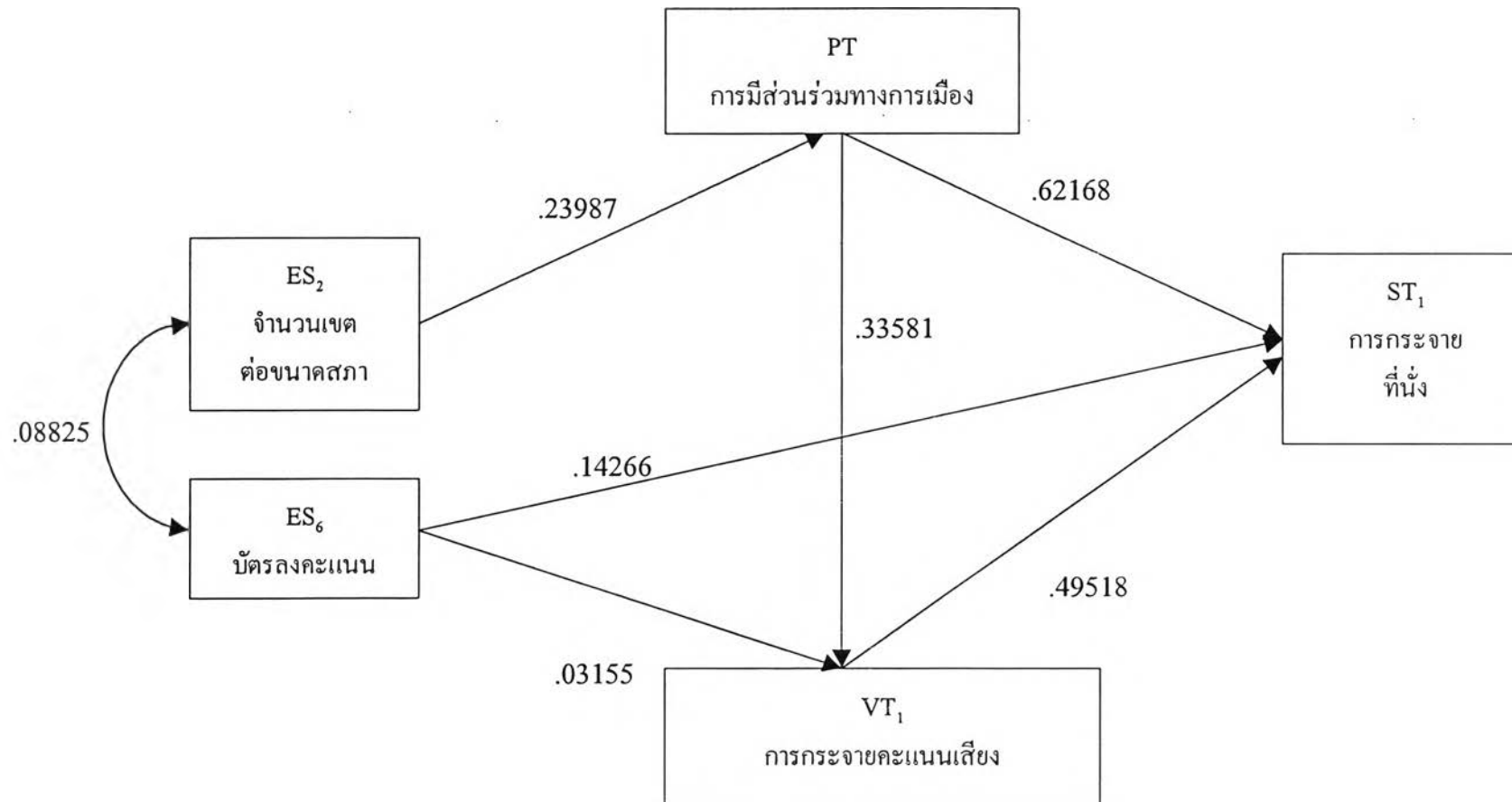
ผลการทดสอบความตรงของตัวแบบเสียงข้างมาก พบว่าตัวแบบมีความตรงโดยมีค่า Chi-Square เท่ากับ 2.82 ชั้นความเป็นอิสระ เท่ากับ 5 pre-value เท่ากับ .72712 ซึ่งสูงกว่า .05 แสดงว่าไม่มีนัยสำคัญ หมายความว่า ทฤษฎีสถิตบันใหม่ที่นำมาใช้ศึกษาปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก กับระบบพรรคการเมือง มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน ทั้งนี้ การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นได้รับอิทธิพลสูงสุด จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทางตรงร้อยละ 62.168 ทางอ้อม ร้อยละ 16.628 รวมเป็นร้อยละ 78.796 รองลงมาได้แก่ การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรง ร้อยละ 48.518 ได้รับอิทธิพลทางอ้อม จากเขตเลือกตั้ง ร้อยละ 18.901 และอิทธิพลทางตรงจากบัตรลงคะแนนร้อยละ 14.266 อิทธิพลทางอ้อม ร้อยละ 1.562 รวมอิทธิพลจากบัตรลงคะแนน 15.828 จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการเกิดพรรคเด่นพรรคเดียว สูงกว่าระบบการเลือกตั้ง กล่าวคือ มีอิทธิพลต่อคะแนนเสียงเลือกตั้งร้อยละ 33.581 และมีอิทธิพลต่อที่นั่งร้อยละ 78.796 ในขณะที่ระบบการเลือกตั้ง ได้แก่ จำนวนเขตต่อขนาดสภามีอิทธิพลต่อคะแนนเสียงร้อยละ 8.055 ต่อที่นั่งร้อยละ 18.901 ส่วนบัตรลงคะแนนมีอิทธิพลต่ำสุดต่อคะแนนเสียงร้อยละ 3.155 ต่อที่นั่งร้อยละ 15.828

ผลจากการทดสอบตัวแบบเสียงข้างมากนี้ มีลักษณะสอดคล้องกับตัวแบบทั่วไป คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีอิทธิพลสูงสุดที่ทำให้เกิดการกระจุกตัวของคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่น ทั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงพลังขับเคลื่อนของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ในการสะท้อนความต้องการ เมื่อผู้ออกเสียงเลือกตั้งออกมาแสดงพลังกันมาก ทำให้พรรคการเมืองซึ่งเป็นผู้ประกอบสินค้านโยบายเกิดการแข่งขันในระดับที่สูงขึ้น จึงทำให้ผลแพ้ชนะในการเลือกตั้งเด่นชัดยิ่งขึ้น ข้อค้นพบนี้อาจขัดแย้งกับหลักการทั่วไปของตลาดการค้าเสรี ที่ต้องการให้มีผู้ประกอบการขนาดเล็กจำนวนมาก และทำให้ผู้บริโภคได้มีเสรีในการเลือกซื้อบริการจากผู้ประกอบการรายใดได้ตามความต้องการ แต่จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง กลับพบว่า ต้นตัวของผู้ออกเสียงเลือกตั้งในฐานะผู้บริโภคเพิ่มขึ้น จะทำให้ระดับการแข่งขันของพรรคการเมืองระหว่างพรรคการเมืองยิ่งรุนแรงขึ้น และมักทำให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งมีทรัพยากรทางการเมือง เช่น เงินทุนสนับสนุนพรรคการเมืองซึ่งมาจากกลุ่มทุนที่ให้การอุดหนุนพรรคหรือกลุ่มทุนบางกลุ่มที่ลงมาสมัครรับเลือกตั้งหรือจัดตั้งพรรคการเมืองเสียเองทำให้เกิดการผูกขาดระหว่างอำนาจรัฐโดยกลุ่มทุนหรือผลประโยชน์ทับซ้อนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งใช้อำนาจรัฐกำหนดนโยบายเพื่อสนองผลกำไรทางธุรกิจของกลุ่มตน ส่วนพรรคขนาดเล็กนั้นมักขาดแคลนทรัพยากรทางการเมือง จึงถูกลดโอกาสในการได้รับส่วนแบ่งที่นั่งในสภา หากพรรคการเมืองขนาดเล็กอันดับสามลงมาถูกขจัดออกไปจากสภา ทำให้พรรคขนาดเล็กซึ่งเป็นตัวแทนของเสียงข้างน้อยในสังคม ถูกลดโอกาสหรือพื้นที่ในการต่อสู้เรียกร้อง โดยใช้กระบวนการสถาบันทางการเมือง หากสถาบันทางการเมืองไม่สามารถใช้เป็นเวที สำหรับสนองความต้องการของประชาชนเสียงข้างน้อยได้ ความขัดแย้งในเชิงนโยบายระหว่างนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจให้แก่เสียงส่วนใหญ่ แต่สร้างความเดือดร้อนในพื้นที่ตั้งโครงการ เช่น การผลิตพลังงานไฟฟ้า อาจขัดแย้งกับผู้ที่อยู่ในพื้นที่บริเวณสร้างเขื่อน เมื่อเสียงข้างน้อยหมดโอกาสในการนำเสนอปัญหาสู่สาธารณะ โดยผ่านกระบวนการของสถาบันทางการเมือง จึงหันไปใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ อันทำให้สถาบันทางการเมือง ได้แก่ ระบบรัฐสภา และการเลือกตั้งขาดความชอบธรรมในการคงอยู่ของระบบ ซึ่งอาจนำมาสู่การเรียกร้อง ระบบอื่นที่นอกเหนือระบบรัฐสภา และไม่ใช่ว่าการเลือกตั้งนั้น ระบบเสียงข้างมากซึ่งใช้เขตเลือกตั้งขนาดเล็ก โดยให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเสียงรอบเดียว เลือกตัวผู้สมัครเพียงคนเดียว เป็นกลไกของระบบการเลือกตั้งที่สำคัญ ที่ทำให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งได้รับความนิยมสูง มีโอกาสได้รับคะแนนเสียงและที่นั่งสูงกว่าความนิยมที่ได้รับ และจากการใช้เขตเลือกตั้งขนาดเล็ก มีผู้แทนเพียงหนึ่งคน และบัตรคะแนนให้เลือกผู้สมัครได้รับเพียงหนึ่งคน โดยไม่ให้มีการเลือกตามอันดับความชอบ (Preferential vote) โดยเลือกไว้หลายอันดับแล้วยังทำให้ พรรคอันดับหนึ่งได้รับคะแนนเสียงและที่นั่งทั้งห่างพรรคอันดับสองมากขึ้น กว่าความนิยมที่ได้รับตัวแบบ เสียงข้างมากนี้เป็นความจริงที่อยู่เบื้องหลังม่านบังตา ซึ่งทำให้ผู้ที่มองรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2540) ว่านาระบบสัดส่วน

มาใช้ครั้งแรกน่าจะทำให้เกิดระบบพรรคเล็กหลายพรรค แต่เป็นการใช้โครงสร้าง ระบบการเลือกตั้งแบบผสม ซึ่งใช้วิธีการนับคะแนนทั้งสัดส่วนและเสียงข้างมาก โดยใช้ระบบสัดส่วนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบพรรคการเมือง โดยให้ผู้ออกเสียงเลือกจากบัญชีรายชื่อทั้งพรรค และใช้ระบบเสียงข้างมากขนาดเล็ก เพื่อสร้างความเป็นตัวแทนให้ทั่วถึงทุกเขตเลือกตั้งขนาดเล็กสุดจำนวน 400 เขตเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก เปรียบเสมือนวัตถุที่อยู่ใต้น้ำ โดยมีระบบสัดส่วน เปรียบเสมือนน้ำที่หล่อทับวัตถุใต้น้ำ ทำให้ผู้มองเห็นวัตถุใต้น้ำนั้น เห็นภาพที่เบี่ยงเบนหักเหไปจากวัตถุใต้น้ำที่เป็นจริง เมื่อลดระดับน้ำลงจนแห้งจะเห็นภาพของวัตถุใต้น้ำเปลี่ยนแปลงไป การนำเอา fuzzy logic มาใช้ควบคุมตัวแปร โดยแยกระบบการเลือกตั้งตามวิธีการนำคะแนนแบบเสียงข้างมาก และสัดส่วนนั้น ทำให้สามารถนำตัวแบบเสียงข้างมาก ไปช่วยให้คำอธิบายเพิ่มเติมให้กับ Duverger's law ได้ว่าทำไม ประเทศไทย นำระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมาใช้เป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งปี พ.ศ 2544 ระบบพรรคการเมืองของไทยเดิมเป็นพรรคขนาดเล็กหลายพรรค จึงเปลี่ยนเป็นพรรคขนาดใหญ่สองพรรค ซึ่งพรรคอันดับหนึ่งได้ที่นั่งสูงแตกต่างจากพรรคอันดับสองถึง 120 ที่นั่ง ทั้งนี้ ตัวแบบเสียงข้างมากนี้สามารถอธิบายได้ว่าสาเหตุที่ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540) เกิดพรรคเด่นพรรคเดียวสูงขึ้นนั้น เนื่องมาจาก การลดขนาดเขตเลือกตั้ง ซึ่งเดิมมีขนาดเขตละไม่เกิน 3 คนลงเหลือเขตละ 1 คน อิทธิพลของขนาดเขตเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นเปลี่ยนไปในอัตราร้อยละ 18.901 ประกอบกับการใช้บัตรลงคะแนนให้ผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัครเพียงหนึ่งคน (categorical ballot) มีอิทธิพลทำให้การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นเปลี่ยนไปในอัตราร้อยละ 15.828 ทั้งนี้ประกอบกับความตื่นตัวทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 44 ในปี 2476 เป็นร้อยละ 70 ในปี พ.ศ. 2544 ความตื่นตัวดังกล่าวมีอิทธิพล ทำให้การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่นเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 78.796 จึงเห็นได้ว่า Duverger's law นั้นมิได้กล่าวผิด เพียงแต่ การร่างรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2540) ใช้การผสมกับทั้งระบบเสียงข้างมากและระบบสัดส่วน เพื่อให้ระบบเสียงข้างมากได้ผู้แทนของเขตเลือกตั้ง และระบบสัดส่วนได้ผู้แทนในการกำหนดนโยบายของประเทศ หากจำแนกตัวแบบออกเป็นตัวแทนทั่วไป ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ ระบบการเลือกตั้งกับระบบพรรคการเมือง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้การออกแบบสถาบันการเมือง มิใช่การเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง แต่เป็นการผสมผสานส่วนประกอบต่าง ๆ อย่างพอเหมาะสมบนทางสายกลาง เปรียบเสมือนกับการปรุงอาหาร มิใช่การเลือกที่จะใช้น้ำตาล เกลือหรือน้ำส้มเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการใช้ส่วนผสมในระดับความเข้มข้นที่พอเหมาะ เป็นมาตรวัดที่ยู่งเหยิง (fuzzy measurement) การนำ fuzzy logic มาใช้ในครั้งนี้ จึงมีประโยชน์ 2 ด้าน ด้านที่หนึ่ง เป็นการควบคุมตัวแปร จำแนกตัวแบบออกเป็น 3 ตัวแบบให้เห็นภาพความจริงของปรากฏการณ์ชุดเดียวกัน จากคำอธิบายในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ทำให้มองเห็นภาพหรือชุดความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้มากกว่า 1 ชุด จากปรากฏการณ์เดียวกัน ด้านที่สอง เป็นการใช

ระดับความเข้มข้นของตัวแปร ซึ่งใช้วัดระบบพรรคการเมือง ที่ขาดความเป็นพรรคอันชัดเจน แต่มีการผลักดันเป็นรัฐบาล รวมทั้งมีการจัดตั้งและยุบพรรคอยู่อย่างต่อเนื่องไม่สามารถทำการศึกษาโดยกำหนดเป็นพรรคที่ชัดเจนได้ แต่สามารถกำหนดให้รูปของ การครอบครองคะแนนเสียงและที่นั่งของพรรคอันดับหนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นพรรคการเมืองเดิม เพียงแต่นำพรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงและที่นั่งสูงสุดจากการเลือกตั้งครั้งนั้นมาอ้างอิง หาค่าสัมพัทธ์กับความเบี่ยงเบนคะแนนเสียงและที่นั่ง ระหว่างพรรคการเมืองอันดับหนึ่งกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ในรูปของขนาดสัมพัทธ์ (relative size) ซึ่งพรรคการเมืองได้รับคะแนนเสียงหรือที่นั่ง ในสัดส่วนหรือร้อยละจากคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศหรือที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภา

chi - square = 2.82, df = 5, p - value = .72712 RMSEA = 0.00

ภาพที่ 5-8 เส้นทางอิทธิพล ตัวแบบเสียงข้างมาก

ตารางที่ 5 – 11 เส้นทางอิทธิพลตัวแบบเสียงข้างมาก

ตัวแปรตาม	PT			VT ₁			ST ₁		
	ตรง	อ้อม	รวม	ตรง	อ้อม	รวม	ตรง	อ้อม	รวม
ES ₂ จำนวนเขตต่อขนาดสภา	.23987	-	.23987	-	.08055	.08055	-	.18901	.18901
ES ₆ บัตรลงคะแนน	-	-	-	.03155	-	.03155	.14266	.01562	.15828
PT การมีส่วนร่วมทางการเมือง	-	-	-	.33581	-	.33581	.62168	.16628	.78796
VT ₁ การกระจายคะแนนเสียง	-	-	-	-	-	-	.49518	-	.49518

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอิทธิพลสูงสุดต่อการเกิดพรรคเด่นพรรคเดียว โดยได้รับอิทธิพลนั้นมาจากระบบการเลือกตั้ง ได้แก่ จำนวนเขตต่อขนาดสภา และบัตรลงคะแนน ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการใช้ Fuzzy logic ด้วยการควบคุมวิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมากนั้น ทำให้สามารถเปิดม่านบังตาของระบบสัดส่วนได้ว่า ที่จริงแล้ว ระบบการเลือกตั้งที่มีพลังต่อการควบคุม (manipulate) ทำให้เกิดระบบพรรคเด่นพรรคเดียวสูงนั้น เป็นอิทธิพลของระบบเสียงข้างมาก เขตเลือกตั้งขนาดเล็กมีผู้แทนเพียงคนเดียว โดยใช้บัตรลงคะแนนแบบแยกประเภทให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครเพียงคนเดียวและนับคะแนนเพียงรอบเดียว ให้ผู้ได้คะแนนสูงสุดชนะการเลือกตั้ง

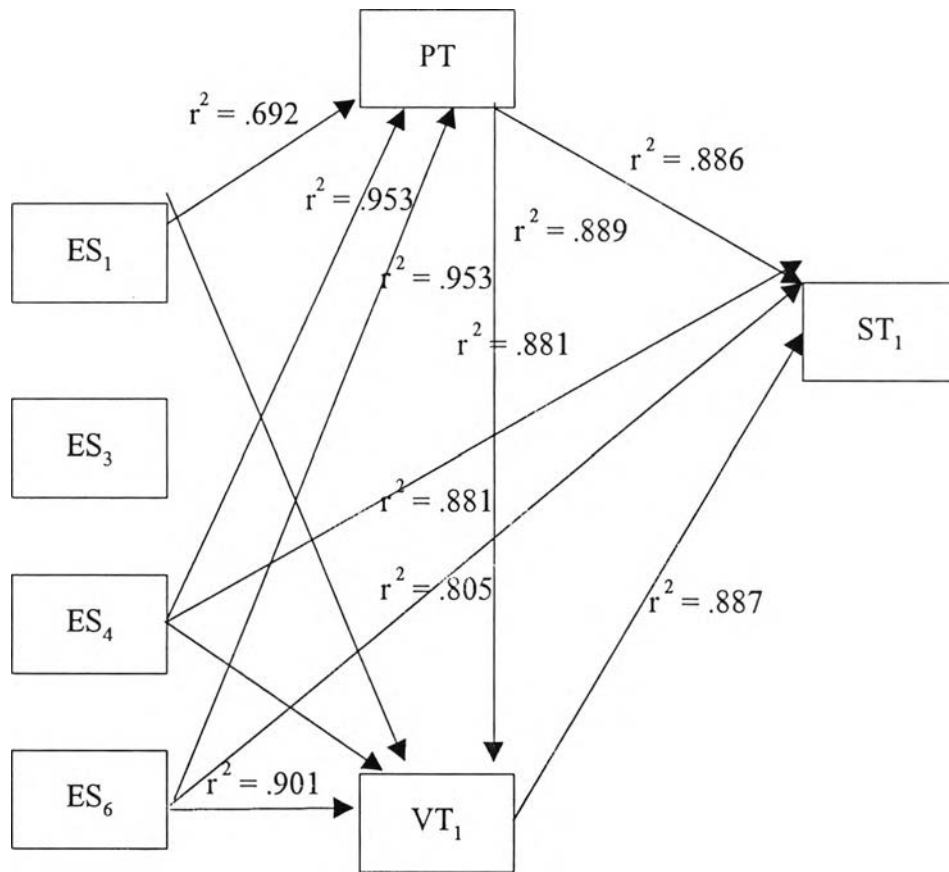
นับว่าตัวแบบนี้เป็นตัวแบบที่ควบคุมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบพรรคการเมือง เพิ่มระดับความเป็นระบบพรรคเด่นพรรคเดียวที่แท้จริง สามารถสรุปได้ว่า ระบบพรรคเด่นพรรคเดียวนั้น เกิดขึ้นเพราะการตัดสินใจเลือกอย่างจำกัด (constrained choice) ของผู้ออกเสียง ในระบบเสียงข้างมากอย่างง่าย เขตเลือกตั้งเล็กลงคะแนนรอบเดียว สอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้นของทฤษฎีสถาบันใหม่ว่า ผู้ออกเสียงเลือกตั้งไม่อยากสูญเสียคะแนนเสียงให้แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสชนะการเลือกตั้ง เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือกำหนดกรอบจำกัดการเลือก จึงทำให้การลงคะแนนเสียงเป็นเสรีภาพอันถูกจำกัดจากระบบการเลือกตั้ง ในขั้นตอนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

อย่างไรก็ตามนอกจากการเกิดระบบพรรคเด่นพรรคเดียว จะเกิดในขั้นการลงคะแนนเสียงแล้ว อาจเกิดขึ้นในขั้นการนับคะแนน ภายหลังจากการลงคะแนนได้ทั้งนี้ระบบสัดส่วนที่มีขนาดเล็ก มีข้อจำกัดทางกฎหมายสูง อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบผสม (มีระบบเสียงข้างมากร่วมด้วย) บัตรลงคะแนนแบบแยกประเภทมักส่งเสริมการเกิดระบบพรรคเด่นพรรคเดียว ดังจะนำเสนอในตอนที่สามต่อไป

ส่วนที่สาม ตัวแบบสัดส่วน

ตัวแบบสัดส่วนนี้ใช้ข้อมูลจริงจำนวน 21 หน่วย และจำลองอีก 6 หน่วย รวม 27 หน่วย เนื่องจากข้อมูลระบบสัดส่วนที่มีอยู่มีเพียง 1 หน่วย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 ผู้วิจัยได้จำลองจากข้อจำกัดทางกฎหมายร้อยละ 0 ถึง 4 และเพิ่มเติมการยุบรวมพรรคที่มีคะแนนเสียงต่ำกว่าร้อยละ 5 เป็นพรรคพันธมิตรทำให้ได้ที่นั่งเพิ่มขึ้นจำนวน 7 ที่นั่ง ตัวแปรที่ใช้สร้างและทดสอบตัวแบบเป็นส่วนประกอบย่อยของระบบสัดส่วนได้แก่ สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES_1) ข้อจำกัดทางกฎหมาย (ES_3) โครงสร้างระบบเลือกตั้ง (ES_4) บัตรลงคะแนน (ES_6)

ผลการทดสอบความเที่ยงอำนาจการทำนายพบว่า โครงสร้างระบบการเลือกตั้งและบัตรลงคะแนนมีอำนาจทำนายคะแนนเสียงได้ร้อยละ 90 ทำนาย ที่นั่ง ได้ร้อยละ 88.1 เหมือนตัวแบบทั่วไป รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยังคงทำนายคะแนนเสียงและที่นั่งได้ถึงร้อยละ 88 เหมือนตัวแบบทั่วไปและตัวแบบเสียงข้างมาก ทุกคู่ล้วนมีนัยสำคัญ ยกเว้นข้อจำกัดทางกฎหมายกับการแจกแจงที่นั่ง ทั้งนี้สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน (ES_1) ทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT) ร้อยละ 69.2 ในระดับนัยสำคัญ .000 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1) ร้อยละ 80.5 ในระดับนัยสำคัญ .000 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (ST_1) ร้อยละ 53.7 ที่ระดับนัยสำคัญ .004 ข้อจำกัดทางกฎหมาย (ES_3) ทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมือง (PT) ร้อยละ 37.2 ในระดับนัยสำคัญ .027 การแจกแจงคะแนนเสียงพรรคเด่น (VT_1) ร้อยละ 37.8 ในระดับนัยสำคัญ .025 การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (ST_1) ร้อยละ 30.4 ระดับนัยสำคัญ .051 (สูงกว่า .05 = ไม่มีนัยสำคัญ) โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง ทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ร้อยละ 95.3 ในระดับนัยสำคัญ .000 การแจกแจงคะแนนเสียง (VT_1) ได้ร้อยละ 90.1 ในระดับนัยสำคัญ .000 การแจกแจงที่นั่ง (ST_1) ได้ร้อยละ 88.1 ในระดับนัยสำคัญ .000 บัตรลงคะแนนทำนาย การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 95.3 ในระดับนัยสำคัญ .000 การแจกแจงคะแนนเสียง (VT_1) ได้ร้อยละ 90.1 ในระดับนัยสำคัญ .000 ที่นั่งพรรคเด่น (ST_1) ร้อยละ 88.1 ณ ระดับนัยสำคัญ .000 การมีส่วนร่วมทางการเมืองทำนาย การแจกแจงคะแนนเสียง ได้ร้อยละ 88.9 ในระดับนัยสำคัญ .000 การแจกแจงที่นั่งร้อยละ 88.6 ในระดับนัยสำคัญ .000 และการแจกแจงคะแนนเสียง ทำนายการแจกแจงที่นั่งได้ร้อยละ 88.7 ในระดับนัยสำคัญ .000

ภาพที่ 5-9 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายชื่อ ตัวแบบสัดส่วน
หมายเหตุ รายงานเฉพาะ $r^2 \geq .6$

ตารางที่ 5-12 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายชื่อ ตัวแบบสัดส่วน

ตัวแปรต้น	PT		VT ₁		ST ₁	
	การมีส่วนร่วม		คะแนนเสียงพรรคเด่น		ที่นั่งพรรคเด่น	
	r ²	sig.	r ²	sig.	r ²	sig.
ES ₁ สักส่วนราษฎรต่อผู้แทน	.692	.000	.805	.000**	.537	.004**
ES ₃ ข้อจำกัดทางกฎหมาย	.372	.027	.378	.025*	.304	.051
ES ₄ โครงสร้างระบบเลือกตั้ง	.953	.000**	.901	.000**	.881	.000**
ES ₆ บัตรลงคะแนน	.953	.000**	.901	.000**	.881	.000**
PT การมีส่วนร่วม			.889	.000**	.886	.000**
VT ₁ คะแนนเสียงพรรคเด่น					.887	.000**

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

** หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5-12 และภาพที่ 5-5 ความเที่ยงอำนาจการทำนายตัวแปรรายคู่ ตัวแบบสัดส่วน จะเห็นได้ว่า ระบบการเลือกตั้งได้แก่ โครงสร้างระบบการเลือกตั้งและบัตรลงคะแนน ยังคงมีอำนาจการทำนายสูงเหมือนตัวแบบทั่วไป ส่วนขนาดสภาเล็ก (สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน) และข้อจำกัดทางกฎหมายนั้น มีความเที่ยงการทำนายต่ำ ทั้งนี้ ขนาดสภาสามารถมีความเที่ยงการทำนายที่นั่นได้เพียงร้อยละ 53.7 และข้อจำกัดทางกฎหมายมีความเที่ยงการทำนายเพียงร้อยละ 30.4 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าหากจะสรุปว่า ระบบการเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อระบบพรรคการเมืองนั้น ความเที่ยงของข้อมูลจากโครงสร้างระบบการเลือกตั้ง และบัตรลงคะแนน มีโอกาสอยู่บนเส้นพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 88 ส่วนขนาดสภามีโอกาสอยู่บนเส้นพยากรณ์เพียงร้อยละ 53.7 และข้อจำกัดทางกฎหมายมีโอกาสอยู่บนเส้นพยากรณ์เพียงร้อยละ 30.4 เท่านั้น ซึ่งนับว่าต่ำมาก

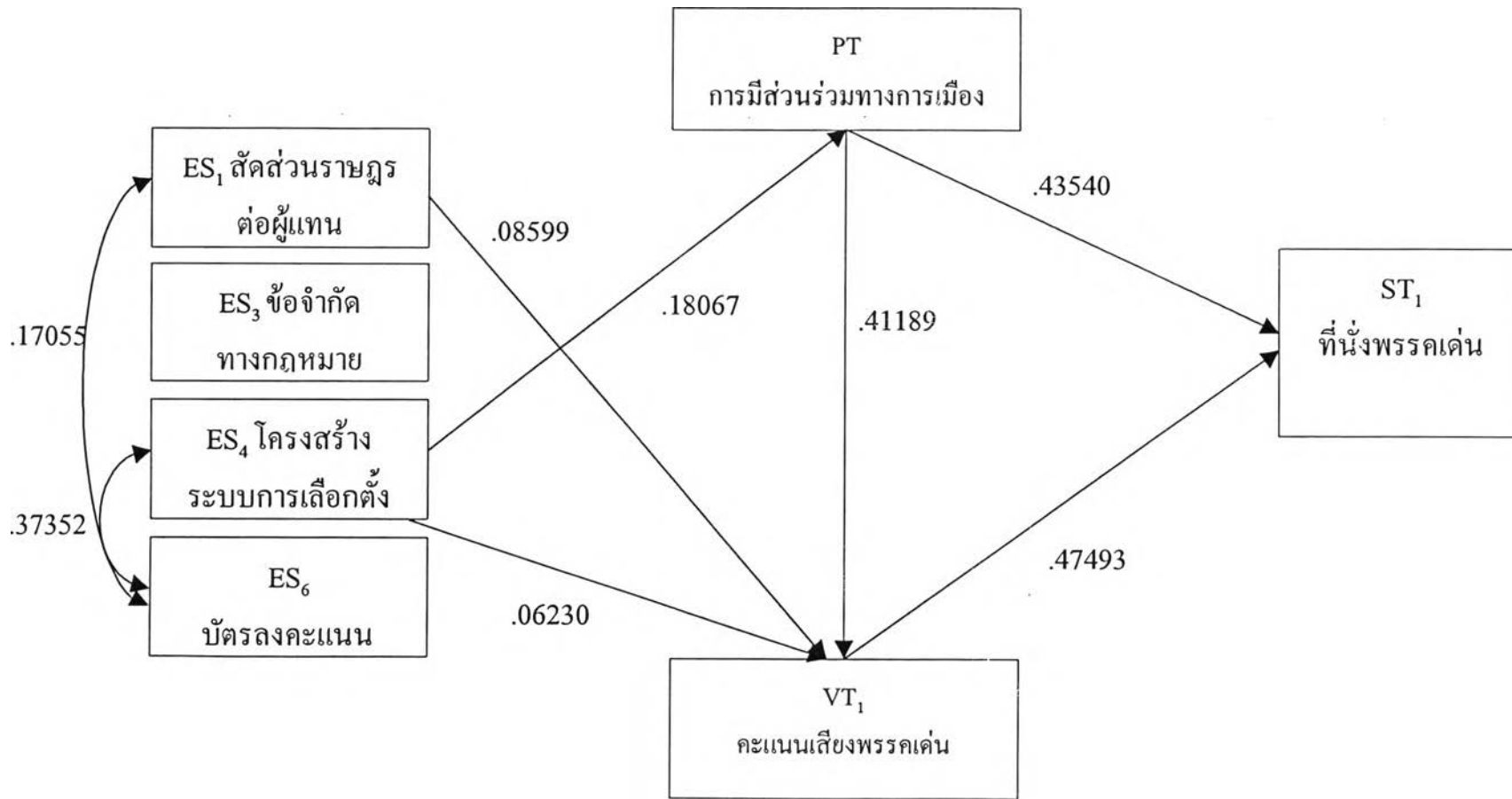
ผลการทดสอบความตรงของตัวแบบสัดส่วน พบว่า ตัวแบบมีความตรง โดยมีค่า Chi-Square เท่ากับ 9.58 ชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom) เท่ากับ 17 P-value เท่ากับ .92013 ซึ่งสูงกว่า .05 แสดงว่าตัวแบบไม่มีนัยสำคัญ หมายความว่า ทฤษฎีสถาบันใหม่ที่น่าสนใจมาใช้ทำนาย ปรากฏการณ์ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนกับการเกิดระบบพรรคเด่นพรรคเดียวมีความเหมาะสมสอดคล้อง ทั้งนี้ การแจกแจงที่นั่งพรรคเด่น (ST₁) ได้รับอิทธิพลสูงสุดจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรง ร้อยละ 43.540 ทางอ้อม ร้อยละ 19.562 รวม ร้อยละ 63.102 รองลงมาได้แก่การแจกแจงคะแนนเสียง ซึ่งเป็นอิทธิพลทางตรงร้อยละ 47.493 อิทธิพลทางชอบจากโครงสร้างระบบการเลือกตั้ง ร้อยละ 11.401 สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน ร้อยละ 4.084 และบัตรลงคะแนน ร้อยละ 2.952 จะเห็นได้ว่าระบบสัดส่วนนี้ ส่วนใหญ่ใช้มาตรการทางกฎหมายสำหรับการนับคะแนน ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ดังนั้น อิทธิพลของระบบสัดส่วนจึงเป็นอิทธิพลขั้นที่สอง ต่อจากขั้นที่หนึ่ง คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ดังเห็นได้จากการลดลงของความไม่เป็นสัดส่วนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนความหมายว่า ปัญหาของการนับคะแนน ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นสัดส่วนได้ลดน้อยลง โดยลำดับ การเกิด พรรคเด่นพรรคเดียวที่มีระดับเพิ่มสูงขึ้น จึงได้รับอิทธิพลจากมาตรการของระบบเสียงข้างมากเขตเล็กคนเดียวเป็นสำคัญที่ทำให้คะแนนเสียงของพรรคอันดับหนึ่งสูงแตกต่างจากพรรคอื่น ๆ ในสภา ประกอบกับรัฐธรรมนูญ 2540 ใช้ระบบการเลือกตั้งผสมทั้งเสียงข้างมากและสัดส่วน ให้ผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัคร 2 ประเภท ในบัตรลงคะแนน จึงเกิดการลงคะแนนตามกัน โดยผู้ออกเสียงแต่ละคนอาจเลือกโดยใช้ระบบใดระบบหนึ่งเป็นหลัก แล้วเลือก ส.ส. อีกประเภทหนึ่งตาม ทั้งนี้ระบบสัดส่วนที่น่าสนใจทำให้ต้องเลือกทั้งพรรค จึงส่งเสริมความเข้มแข็งของระบบพรรคการเมือง แต่ระบบเสียงข้างมาก ส่งเสริมความเป็นผู้แทนเขตเลือกตั้ง จากการใช้โครงสร้างระบบผสมดังกล่าว ทำให้พรรคการเมืองมีการแข่งขัน รณรงค์หาเสียงด้วยนโยบายเพิ่มมากขึ้น ส่วนระบบเสียงข้างมากเขตเล็กนั้นทำให้คะแนนเสียงเกิดกระจุกตัวที่พรรคอันดับหนึ่ง ไม่ว่าผู้ออกเสียง จะเลือกจากพรรค

ในระบบบัญชีรายชื่อ หรือเลือกจากผู้สมัครจากเขตเลือกตั้งก่อน แต่ทั้งสองวิธีก็ทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กอันดับสามลงไป ถูกลดโอกาสชนะเลือกตั้งลงทั้งสองหนทาง เพื่อประโยชน์ของผู้วิจัยรายอื่นต่อไป ผู้วิจัยซึ่งนำตัวแบบไปทดสอบสำหรับการพัฒนาในโอกาสต่อไป

นอกจากปัจจัยทางผู้ออกเสียงเลือกตั้งแล้ว ระบบสัดส่วนได้ทำให้พรรคการเมืองจำต้องแสดงตัวตนของพรรคด้วยนโยบายเพิ่มมากขึ้น และพรรคการเมืองขนาดใหญ่มักมีโอกาสร่างหรือผลิตนโยบายได้ดีกว่าพรรคขนาดเล็ก ซึ่งมีทุนในการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่า ปัจจัยทางด้านพรรคการเมืองที่ปรับตัวตามสภาพแวดล้อมทางการเมืองใหม่ที่มีความตื่นตัวของภาคประชาชนเพิ่มสูงขึ้น ทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็ก โดยเฉพาะกลุ่มการเมืองท้องถิ่นนับวันจะอยู่ไม่รอดในระบบสัดส่วน ซึ่งนับเป็นผลดีในการพัฒนาคุณภาพพรรคการเมืองจากการยึดถือและใช้วาทะทำลายล้าง ตัวบุคคลเปลี่ยนเป็นพรรคการเมืองเชิงนโยบายเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งมักขาดนโยบายถูกลดโอกาสได้ที่นั่งในสภาลง จำต้องปรับปรุงให้เป็นพรรคที่มีนโยบาย หากปรับตัวไม่ได้ อาจต้องยุบเลิกไป

สรุปข้อค้นพบจากการเปรียบเทียบผลการเลือกตั้ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การแจกแจงคะแนนเสียงและที่นั่งพรรคเด่น มีระดับเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ความไม่เป็นสัดส่วนลดระดับลงอย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่า การนับคะแนนมิใช่ปัจจัยที่ทำให้ระดับการกระจุกตัวของคะแนนเสียงเพิ่มสูงขึ้น

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเส้นทางอิทธิพล พบว่า โครงสร้างระบบการเลือกตั้งผสมที่ใช้ทั้งวิธีการนับคะแนนเสียงข้างมากและสัดส่วนและบัตรลงคะแนนแบบแยกประเภท ให้ผู้ออกเสียงเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเดียว ในระบบเสียงข้างมาก ซึ่งมีเขตเลือกตั้งขนาดเล็กในระบบสัดส่วน ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างผสม (มีระบบเสียงข้างมากอยู่ด้วย) สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกจำนวนน้อย มีการกำหนดเกณฑ์คะแนนเสียงขั้นต่ำสำหรับการแบ่งที่นั่ง และบัตรลงคะแนนให้เลือกบัญชีรายชื่อทั้งพรรคเพียงพรรคเดียว ประกอบกับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้คะแนนเสียงและที่นั่งกระจุกตัวที่พรรคอันดับหนึ่งสูงขึ้น ทั้งนี้ตัวแบบทั้ง 3 ชุด มีความตรง (validity) แสดงว่า ทฤษฎีสถาบันใหม่ เหมาะสมสอดคล้องกับการทำนายความสัมพันธ์ระบบการเลือกตั้งต่อการปรับเปลี่ยนระบบพรรคการเมืองในพื้นที่ประเทศเดียวกันแต่แตกต่างกันที่เวลา สามารถนำตัวแบบนี้ไปทดสอบกับข้อมูลประเทศที่กำลังพัฒนาสถาบันทางการเมืองโดยใช้มาตรการของกฎหมายเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือ

chi - square = 9.58, df = 17, p - value = .92013 RMSEA = 0.00

ภาพที่ 5 - 10 เส้นทางการอิทธิพล ตัวแบบสัดส่วน

ตารางที่ 5 – 13 เส้นทางอิทธิพลตัวแบบสัดส่วน

ตัวแปรตาม	PT การมีส่วนร่วม			VT ₁ คะแนนเสียงพรรคเด่น			ST ₁ ที่นั่งพรรคเด่น		
	ตรง	อ้อม	รวม	ตรง	อ้อม	รวม	ตรง	อ้อม	รวม
ตัวแปรต้น									
ES ₁ สัดส่วนราษฎรต่อผู้แทน	-	-	-	.08599	-	.08599	-	.04084	.04084
ES ₃ ข้อจำกัดทางกฎหมาย	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ES ₄ โครงสร้างระบบการเลือกตั้ง	.18067	-	.18067	-	.07442	.07442	-	.11401	.11401
ES ₆ บัตรลงคะแนน	-	-	-	.06230	-	.6230	-	.02959	.02959
PT การมีส่วนร่วมทางการเมือง	-	-	-	.41189	-	.41189	.43540	.19562	.63102
VT ₁ การกระจายคะแนนเสียง	-	-	-	-	-	-	.47493	-	.47493